

DIRECTOR:
Dr. ALEXANDRU RUSU

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
BLAJ - JUD. TARNAVA MICĂ:

INSERATE:
Un șir garmond: 6 Lei. La
publicări repetate după
:: :: învoială :: ::

Unitatea

REDACTOR RĂSPUNZĂTOR:
Dr. AUGUSTIN POPA

ABONAMENTUL
Pe un an . . . . 200 Lei
Pe 6 luni . . . . 100 Lei
Pentru străinătate 400 Lei
Numărul 4 Lei.

Foaie bisericească-politică — Apare în fiecare Sâmbătă

Noul regim al cultelor

In seara zilei de 2 Martie c. dl ministru Al. Lapedatu a depus proiectul său pe biroul Senatului, cerând urgența

»In lume scârbe veți avea,
dar îndrăsniti, eu am biruit
lumea« (Ioan 16, 33).

„Istoria noastră nu are nici o pagină neagră“. Rău n'am făcut nimănui... Sufletul românesc părinții noștri l-au adus din Roma sfântului Petru; cu prețul vieții măcinate în trudă și jertfă l-au ținut viu două veacuri; cu sfortări istovitoare i-au întins puterea dela Tisa pân' la mare... Cea mai frumoasă, cea mai solidă piatră la temelia României Mari noi am pus-o: biserica unită cu Roma!

Totuși... Nici nu s'a încheiat bine sărbătoarea lui 1 Decembrie 1918 și, în marea pașnică a sufletului românesc triumfător, o ceată de rechini confesionali și-au arătat capetele lacome de pradă. Vânători de conștiințe, ei s'au asvârlit cu lăcomia fariseilor din evanghelie asupra altarelor noastre să le dărme, asupra credincioșilor noștri să-i înghită. Nu-i cursă și nu-i viclesug pe care să nu-l fi încercat. La pândă zi și noapte, au turburat, unde-au putut, apele patimilor mărunte, ca să pescuiască în tulburare. Mrejele lor sunt grele de pământul reformei agrare și de arginții scilpitori ai lui Iuda. Au siluit conștiințele magistratilor și baionetele jandarmilor să ne facă nedreptăți. Au făgăduit, au amenințat. Au persecutat pe slujbașii țării cari erau de legea noastră. Nici o armă și nici o apucătură din cele oprite de Hristos nu au rămas neîntrebuințate.

Dar în nouă ani de sbucium sec nu au prins decât o mână de gozuri, putre-gaiu aruncat la suprafață de apele turburate. Valurile potrivnice au întărit stânca credinții noastre și i-au dat strălucire nouă.

Infuriați, ei dau acum asaltul din urmă. Neputincioși, ei ar vrea să dea statului însuși rolul de călău confesional. Pe biroul Senatului s'a și depus instrumentul de tortură: REGIMUL CULTELOR. Paragrafii lui sunt cărlige menite să smulgă bucăți vii din trupul bisericii noastre, piroane făurite pentru a ne țintui pe crucea morții.

Și de ce toată această deslănțuire de ură sălbatică? Suntem oare o primejdie pentru țară? Nu. Toți cei de bună-

credință spun că suntem o necesitate națională; că de n'ar exista biserica noastră ar trebui creată. Căci noi suntem „supapa de siguranță“ a românismului în mijlocul mării slave; noi suntem fermentul și stimulentele refacerii morale în mijlocul somnolenței pravoslavnice; noi suntem fereastra Balcanului deschisă spre Apus.

Catedrala Blajului

Ne urăsc atunci pentru trecutul nostru? Da, pentru trecut! Prea am făcut mult bine acestui neam, decât să ni se poată ierta. Conștiințele grele de răspunderi neplătite prea își văd crețele, de câteori se isbesc cu privirea de oglinda limpede a ființei noastre.

Ei bine, visurile lor negre nu se vor izbândi nici acum. Proiectul de regim al cultelor, în forma lui de azi, nu poate ajunge lege niciodată, cu nici un preț! Iată de ce:

Este anacronic. El vrea să facă din stat crâșnic la biserică, iar biserica „fată'n casă“ la boierii politice.

Este anticonstituțional. El sugrumă libertatea cultelor și își bate joc de „protecțiunea cea deopotrivă“. Degradază statul la rolul de proselit și distrugător de altare.

Este nedrept. El nu urmărește pacea clădită pe dreptate, ci ținta lui vădită este nimicirea bisericii noastre. In

acest scop nu se sfiște să propună dispozițiuni contrare canoanelor bisericii, contrare legilor țării, contrare legilor din toate țările lumii, și contradictorii chiar în sine înseși.

Legiferat, el ar deveni primejdie națională. Ne-ar compromite în fața străinătății. Ar deslănțui lupta minorităților împotriva statului. Ar deschide războiul confesional, mai violent și mai funest decât oricare altă plagă.

Neamul nostru, pașnic și cinstit, nu-și poate murdări conștiința cu acest noroiu sectar. El nu poate răsplăti binele cu rău; nu poate nădăjdui fericire clădită pe ură și nedreptate; nu se poate arunca în prăpastii de dragul unor chimere fanatice de proselitism maniac. Statul românesc nu se poate face călăul instituțiunii care i-a pus cea mai frumoasă piatră de temelie.

Ingrijorați de soarta bisericii și de binele neamului deopotrivă, arhieriei noastre se silesc din răspuneri să risipească furtuna pornită, nu de neam și nici de ortodoxie, ci de câțiva bătăuși confesionali, vânători de glorie ușoară.

Cu ei este dragostea tuturor Românilor de bine. Alături de ei suntem mai ales noi, fiii lor sufletești, două milioane de țărani și cărturari, Romani după sânge și după lege. Așteptăm un semn, pentruca din trupurile noastre să facem zid de apărare în jurul sfintei noastre biserici. Așteptăm să se desfășoare steagul, și jurăm că vom lupta până la biruință!

Căci nimenea să nu uite: noi suntem fiii bisericii care, în războaie de două mii de ani, nu a cunoscut frica, nici înfrângerea. A stat mândră în fața furiei lui Nero, a vărsat senină râuri de sânge pe arenele Romei, . . și a biruit! Dușmanii ei s'au măcinat pe rând și au dispărut; ea s'a întărit neînterupt. Azi patrusute de milioane de creștini privesc cu dragoste și supunere spre urmașul lui Petru. Sunt frații noștri de pe întreg rotogolul!

Sus, dar, inimile, voi toți ai Romei copii! Cu noi e dreptatea! Cu noi este Dumnezeu!

□ □

Textul autentic al proiectului

— O capodoperă a proselitismului de stat *) —

I.

Dispozițiuni generale

Art. 1. Statul garantează tuturor cultelor o deopotrivă libertate și protecțiune, întrucât exercițiul lor nu atinge ordinea publică, bunele moravuri și legile sale de organizare.

Impiedecerea exercițiului liber al oricărui cult se va pedepsi potrivit dispozițiunilor respective din codul penal.

Serviciile religioase în afară de biserici sau case de rugăciuni se vor face cu observarea strictă a legilor și regulamentelor în vigoare, evitându-se orice acte cari ar putea aduce vreo jignire celorlalte culte sau ar constitui demonstrațiuni împotriva lor.

Art. 2. — Credințele religioase nu pot împiedeca pe nimeni a dobândi sau a exercita drepturile civile și politice, nici nu pot scuti pe nimeni de la obligațiunile impuse de legi.

La alcătuirea legilor și regulamentelor se va ține seama, pe cât e posibil, și de obligațiunile religioase ale diferitelor culte.

Art. 3. — Nimeni nu poate fi urmărit de autoritățile bisericești pentru motivul că și-a îndeplinit vreo obligație impusă de legi, sau că nu a săvârșit vreo faptă oprită de legi.

Art. 4. — Constituirea de organizațiuni politice pe bază confesională și tratarea de chestiuni politice în sânul corporațiunilor și instituțiunilor bisericești sunt interzise.

Art. 5. — Nici un cult nu poate avea relațiuni de dependență cu vreo autoritate sau organizație bisericească din străinătate, afară de cele impuse de principiile lui dogmatice și juridico-canonice.

Relațiile dintre Stat și cultele cu asemenea dependență vor putea fi stabilite prin acorduri speciale, cari vor fi supuse Corpurilor legiuitoare pentru aprobare.

Art. 6. — Jurisdicțiunea autorităților religioase ale cultelor din țară nu se poate întinde în afară de teritoriul Statului român.

Asemenea nici autoritățile religioase ale cultelor din străinătate nu vor putea exercita nici o jurisdicțiune în cuprinsul Statului român.

Art. 7. — Cultele și asociațiunile religioase nu pot primi ajutoare materiale din străinătate fără de știrea și aprobarea guvernului.

Art. 8. — Membrii clerului, ai organelor de conducere și funcționarii de orice categorie ai cultelor și instituțiunilor lor trebuie să fie cetățeni români, cari se bucură de toate drepturile civile și politice, și cari nu au fost condamnați prin sentință definitivă pentru crime contra bunelor moravuri și contra siguranței statului și în genere pentru orice faptă infamantă.

În mod excepțional, Ministerul Cultelor poate admite, pentru motive bine determinate și pe timp limitat (cel mult trei ani), ca membri ai clerului și ai organelor de conducere ale cultelor și cetățeni străini.

Instanțele judecătorești sunt obligate să comunice atât Ministerului Cultelor cât și șefilor cultelor respective orice sentință de condamnare definitivă de natura celor mai sus arătate, privitoare la membrii clerului și la funcționarii de orice categorie ai cultelor.

Art. 9. — *Părțile constitutive ale cultelor (comunitățile, parohiile, protopopiatele, mănăstirile, episcopii, arhiepiscopii, mitropoliile, etc.) sunt persoane juridice de drept public.*

Art. 10. — Cultele își vor conduce afacerile lor interne în conformitate cu statutul lor de organizare, aprobat în condițiunile legii de față.

Administrarea patrimoniilor și fundațiunilor lor se va face de către organele competente ale cultelor, sub supravegherea autorităților bisericești superioare.

Fundațiunile vor fi administrate potrivit actelor de fundațiune, ori dispozițiilor testamen-

tare și nu vor putea fi folosite decât în scopurile speciale pentru cari sunt destinate.

Culte vor putea face schimbări în destinația patrimoniilor și fundațiunilor lor numai în conformitate cu statutul lor de organizare și cu legile în vigoare.

Orice achizițiune de averi, mobile și imobile, dobândite de culte cu titlu gratuit, a căror valoare trece de 100,000 lei, vor trebui să aibă aprobarea și autorizarea Ministerului Cultelor, iar cele dobândite cu titlu oneros vor fi numai comunicate acestuia.

Art. 11. — Hotărârile instanțelor disciplinare și judecătorești ale cultelor se execută prin organele lor proprii.

La cererea autorităților bisericești, organele executive ale Statului vor da, în urma aprobării Ministerului Cultelor, concursul lor pentru aducerea la îndeplinire a scestor hotărâri.

Art. 12. — Cultele pot înființa, administra și controla instituțiuni culturale și de binefacere în marginile și potrivit dispozițiunilor legilor privitoare la acest fel de instituțiuni.

Art. 13. — Cultele pot înființa și conduce institute speciale pentru pregătirea clerului lor.

Programele pentru studiile teologice vor fi stabilite de autoritatea bisericească competentă și vor fi comunicate Ministerului Cultelor.

Studiul istoriei, al limbii și literaturii române și al Constituțiunii țării sunt obligatorii în aceste institute și se vor preda conform unui program stabilit de autoritatea bisericească competentă în acord cu Ministerul Cultelor și acel al Instrucțiunii, așa fel ca să nu împiedece pregătirea teologică specială și să fie compatibil cu caracterul religios-moral al acestor institute.

Diplomele de pregătire teologică obținute în străinătate vor trebui să fie echivalente pe baza unui examen special cu programa studiilor de istorie, de limbă și literatura română și de Constituțiunea țării, obligatorii în institutele teologice din țară ale cultelor respective.

Art. 14. — Cultele au dreptul a face instrucțiunea religioasă a elevilor de credința lor din școlile publice și particulare, conform legilor privitoare la instrucțiunea publică.

Asemenea au dreptul a săvârși prin preoții lor, în armată, în spitalele civile și militare, orfelinate, școale corecționale și particulare, pentru credințioșii lor, servicii religioase de orice natură, cu observarea legilor sau regulamentelor instituțiunilor respective.

Art. 15. — Cultele pot întreprinde cimitire proprii pentru credințioșii lor.

Comunele sunt datoare a înființa și întreprinde cimitire comune pentru cultele cari nu au cimitire proprii.

Art. 16. — Toate cultele sunt datoare a face servicii religioase solemne la serbările naționale și la cele ale Familiei Domnitoare.

Aceste serbări se vor fixa prin regulamentul acestei legi.

Art. 17. — Bisericele (casele de rugăciuni) parohiilor, mănăstirilor, episcopiiilor și mitropoliilor, curtea, cimitirile și odoarele sacre nu pot fi nici urmărite, nici sechestrate, sub nici o formă.

Art. 18. — Actele stării civile sunt de atribuția legii civile.

Intocmirea acestor acte va trebui să precedă totdeauna binecuvântarea religioasă.

II.

Raporturile dintre Stat și culte.

Art. 19. — Pe lângă Biserica ortodoxă, a cărei organizare este stabilită prin lege specială, în Statul român există următoarele culte de caracter istoric:

- Cutul român greco-catolic (unit);
- Cutul catolic (de rit latin, grec și armean);
- Cutul reformat (calvin);
- Cutul evanghelic-luteran;
- Cutul unitarian;
- Cutul mozaic (cu diferitele sale rituri);
- Cutul mohamedan.

Art. 20. — Culte noi pot fi recunoscute în Stat, dacă confesiunea de credință și principiile lor religioase morale nu vor fi protivnice ordinii publice, bunelor moravuri și legilor țării și dacă sistemul lor de organizare, conducere și administrare va fi în conformitate cu dispozițiunile legii de față.

Pentru obținerea recunoașterii, ele vor trebui să prezinte Ministerului Cultelor un statut, cuprinzând confesiunea de credință, principiile religioase morale și sistemul de organizare, conducere și administrare, care statut după ce va fi examinat de Ministerul Cultelor, va fi supus aprobării Corpurilor legiuitoare.

Recunoașterea dată unui cult nou poate fi revocată, pe aceeaș cale, dacă organele, corporațiile și membrii săi contravin în mod fățiș și constant dispozițiunilor acestei legi și ale statutului aprobat.

Art. 21. — Capacitatea juridică a cultelor noi recunoscute se limitează la achizițiuni de imobile și bunuri necesare numai pentru serviciul divin (case de rugăciuni), locuințe pentru slujitori și cimitire.

Înainte de înscrierea dreptului de proprietate, actele de achiziție pentru astfel de imobile și bunuri vor trebui să aibă aprobarea Ministerului de Culte.

Art. 22. — Asociațiunile religioase și funcționarea lor stau sub regimul legilor privitoare la asociațiuni în genere și la întruniri publice.

Sunt cu desăvârșire interzise, sub sancțiunea pedepselor prevăzute în codul penal, acele asociațiuni religioase cari propagă doctrine de natură a aduce atingere legilor de organizare ale Statului și instituțiunilor sale și cari prin practicile lor rituale contravin bunelor moravuri și ordinii publice.

Asociațiunile religioase cari vor primi și vor înscrie printre membrii lor persoane ce au părăsit un cult fără îndeplinirea formalităților prevăzute la art. 43, se vor pedepsi conform dispozițiunilor respective din codul penal.

Art. 13. — Statul are asupra tuturor cultelor dreptul de supraveghere și control, care se va exercita prin Ministerul Cultelor.

Autoritățile tuturor cultelor sunt datoare să trimită și să dea acestui minister sau delegaților săi autorizați orice acte oficiale și orice informație li s'ar cere.

Art. 24. — *Toate instrucțiunile și ordinele de interes obșteșc, date de autoritățile cultelor slujitorilor sau credințioșilor lor, se vor aduce în acelaș timp și la cunoștința Ministerului Cultelor.*

Acesta va interzice executarea instrucțiunilor și ordinelor cari sunt contrare ordinii publice, bunelor moravuri, legilor în vigoare și siguranței Statului.

Art. 25. — Șefii cultelor (mitropoliții, episcopii, superintendenții, etc.), aleși s'au numiți în conformitate cu statutele lor de organizare, nu vor fi recunoscuți și introduși în funcțiune, decât după aprobarea Maiestății Sale Regelui, dată pe baza recomandării Ministerului de Culte, și după depunerea jurământului de fidelitate către Suveran și de supunere față de Constituție și legile țării.

Funcționarii publici ai cultelor, la intrarea în slujbă, vor depune, înaintea autorității lor competente, jurământul de credință către Maiestatea Sa Regele și de supunere față de Constituție și legile țării, în prezența unui reprezentant al guvernului.

Cei cari nu au depus acest jurământ până la intrarea în vigoare a acestei legi, îl vor depune în termenul ce se va fixa de Ministerul Cultelor.

Formulele de jurământ vor fi aprobate de Ministerul Cultelor, iar procedura depunerii jurământului se va determina prin regulamentul acestei legi.

Art. 26. — Crearea de noi eparhii (dieceze, superintendenții), ca și schimbarea titlaturii și întinderii lor, se poate face numai prin lege.

Art. 27. — Cheltuelile pentru întreținerea cultelor se vor acoperi din mijloacele proprii ale cultelor, create și administrate în conformitate cu statutul lor de organizare.

Art. 28. — Cultele pot impune credințioșilor lor contribuțiuni bisericești pentru scopurile arătate la articolul precedent.

Art. 29. — Ajutoarele pe cari Statul le-ar acorda diferitelor culte vor fi în raport cu numărul credințioșilor cetățeni români ai lor față

*) Pentru mai bună orientare a cititorilor, dăm înainte de toate textul autentic al proiectului dlui Lapedatu, în care am subliniat prin literă cursivă părțile mai însemnate cari ating chestii, în jurul cărora se dă lupta bisericii noastre.

de populația toată a țării, cu situația materială a cultelor respective și cu nevoile lor reale.

Aceste ajutoare nu vor putea fi date decât pentru necesități specificate și niciodată sub forma de sume globale.

Ele vor putea fi retrase sau suspendate de Ministerul Cultelor pentru agitațiuni împotriva ordinii și siguranței Statului și pentru violarea dispozițiilor acestei legi.

Art. 30. — Completarea veniturilor clerului și plata funcționarilor cultelor se vor face după norme generale, stabilite prin lege și în armonizare cu salariile funcționarilor publici, iar sumele necesare pentru satisfacerea celorlalte lipșuri ale cultelor se vor acorda după constatarea necesităților în raport cu veniturile și cu toate mijloacele de cari ele dispun.

Art. 31. — Pentru a putea obține ajutor dela Stat în scopul susținerii clerului slușitor, parohiile sau comunitățile trebuie să aibă cel puțin 400 familii în comunele urbane și 200 în comunele rurale. În cazuri bine motivate se pot ajuta și parohii sau comunități cu un număr mai mic de familii.

Art. 32. — Cultele cari primesc ajutor dela Stat vor înainta conturile de venituri și cheltueli Ministerului Cultelor, care va controla dacă sumele acordate au fost întrebuințate potrivit destinațiunii lor și cu respectarea legii contabilității publice privitoare la instituțiile cu caracter autonom.

Art. 33. — Toate numirile membrilor clerului și funcționarilor de orice categorie ai cultelor în posturi subvenționate de Stat vor trebui să aibă consimțământul Ministerului Cultelor.

Art. 34. — Ordinele și congregațiile religioase, existente pe teritoriul Statului român înainte de promulgarea acestei legi, își vor păstra actualele case și mănăstiri, dacă îndeplinesc condițiile legilor în vigoare și dacă superiorul (provincialul) și membrii lor vor fi cetățeni români și vor locui în țară.

Superiorii (provincialii) și membrii cari nu vor voi sau nu vor dobândi cetățenia română, nu vor mai putea rămâne în țară ca membri ai ordinului ori congregației respective.

Termenul de îndeplinire a acestei condițiuni va fi fixat de Ministerul Cultelor.

Case și mănăstiri noi vor putea fi deschise numai cu autorizația guvernului.

Ordine și congregațiuni noi nu se vor putea așeza în țară decât pe bază de lege.

Art. 35. — Avera cultelor dispărute revine de drept Statului.

Art. 36. — Drepturile și obligațiunile de patronat, de orice categorie, sunt și rămân desființate, fără nici o îndemnizare.

Art. 37. — Situația juridică (titlul de proprietate) a imobilelor (biserici, case parohiale dependente, etc.) și bunurilor bisericesti actualmente patronate se va verifica și eventual recifica în cărțile funduare după următoarele principii:

a) dacă se constată, cu ocazia verificării că aceste imobile și bunuri aparțin comunităților bisericesti locale, ele rămân în deplina lor proprietate și posesiune;

b) dacă se constată că aparțin patronului — fie acesta Stat sau instituțiune a sa (județ, comună, etc.), fie particular — ele rămân în proprietatea acestora, dar în posesiunea comunității locale;

c) dacă patronul particular a dispărut, dreptul de proprietate a imobilelor și bunurilor trece asupra Statului, iar posesiunea rămâne comunității locale;

d) dacă patronul imobilelor și bunurilor bisericesti dintr'o comunitate locală, care s'a desființat pe cale legală sau prin dispariția credincioșilor, este Statul, acesta va dispune liber de ele; iar dacă este un particular, acesta, în acord cu Ministerul Cultelor, va putea afecta posesiunea lor pentru trebuințele generale ale cultului.

Aceleași principii se aplică și pentru cazul, că e vorba de alte părți constitutive și instituțiuni ale cultelor, decât comunitățile locale.

Verificarea prevăzută în acest articol va fi făcută, la cererea Ministerului Cultelor, de tribunalele în circumscripția cărora se află imobilele și bunurile, după ce vor fi citate părțile interesate.

Statul va fi reprezentat prin Ministerul Cultelor.

Hotărârea tribunalului este supusă apelului în termen de 15 zile dela comunicare.

Hotărârea definitivă va fi înaintată judecătoriei unde se află cărțile funduare spre a se face confirmarea sau rectificarea convenită.

Art. 38. — Corespondența organelor bisericesti cu autoritățile Statului se va face în limba română.

III

Relațiunile dintre culte

Art. 39. — Membrii unui cult nu pot fi constrânși să contribuie la întreținerea altui cult.

Art. 40. — Preoții unui cult pot săvârși slujbe și ceremonii religioase numai credincioșilor cultului propriu.

Excepții dela această dispoziție se pot face în cazul când credincioșii unui cult, cari n'au preot în localitate, ar cere ei înșiși serviciul preotului unui alt cult.

Art. 41. — Constituțiunea garantând tuturor cetățenilor libertatea de conștiință, oricine are dreptul de a aparține oricărui cult.

Art. 42. — Oricine a împlinit vârsta de 18 ani poate trece dela un cult la altul, observând formele stabilite în această lege.

De acest drept nu beneficiază cei ce suferă de boale cari împiedecă libera voință.

Femeile măritate pot să-și schimbe religia chiar înainte de împlinirea vrăstei de 18 ani.

Art. 43. Oricine, întrunind condițiunile dela articolul precedent, voeste să intre sau să treacă la alt cult, va anunța această intenție, în persoană și însoțit de doi martori, ofițerului stării civile al comunei unde domiciliază.

Ofițerul stării civile va încheia proces-verbal despre declarația de trecere, semnat de cel ce face declarația și de martori, și-l va înainta, în copie, în termen de cel mult 8 zile dela data declarațiunii, preotului căruia aparține deciarantul.

Anunțarea trecerii se poate face și în forma unei declarațiuni autentice.

Dacă în termen de 30 zile autorul declarației nu revine asupra ei, trecerea se consideră făcută de piin drept dela această dată.

Ofițerul stării civile va face, în acest caz, modificările convenite în registrele respective, va elibera declarantului o dovadă oficială despre trecere, anunțând aceasta atât preotului căruia a aparținut, cât și aceluia la care a trecut.

Pentru membrii aceleiași familii se admit și declarații comune.

Revenirea asupra declarațiunii de trecere se face cu observarea aceluiași formalități.

Formalitățile articolului de față se aplică și aceluia cari vor să părăsească vreun cult fără a trece la altul.

Art. 44. — Oricine trece dela un cult la altul este dator a suporta toate sarcinile materiale impuse de statutele și de angajamentele luate față de cultul părăsit până la sfârșitul anului în care s'a făcut trecerea.

Art. 45. — În caz de treceri colective dela un cult la altul dintre cele enumerate la art. 19, de natură a modifica esențial structura unei comunități bisericesti, Statul va acorda, la cerere părții rămasă fără biserică și casă parohială în localitate ajutoarele necesare pentru construirea acestora.

Când însă cei interesați n'ar voi să solicite acest ajutor, ei ar reclama împărțirea averilor bisericesti de orice natură a comunității lor, se vor adresa, în acest scop, justiției și anume tribunalelor competente ca primă instanță.

Situația fundațiunilor administrate de comunitățile religioase locale se va regula, în cazuri de trecere, conform prevederilor din legea persoanelor juridice.

Asupra folosinții pământurilor și pădurilor acordate parohiilor prin reforma agrară va decide, în toate cazurile de trecere dela un cult la altul, Ministerul Cultelor de acord cu cel al Agriculturii.

Art. 46. — Copiii, ai căror părinți aparțin aceleiași religii, urmează religia părinților.

Dacă unul din părinți trece la alt cult, copiii de sexul lui, sub etatea de 18 ani, urmează cultul părintelui trecut.

Când unul din soți trece la religia celuilalt, copiii sub 18 ani urmează religia comună a părinților.

Dacă părinții nu sunt de aceeași religie, tatăl are dreptul de a determina, pentru fiecare copil în parte, căreia din cele două religii

ale părinților săi aparține. Aceasta însă odată pentru totdeauna, anume cu prilejul înscrierii copilului în registrele stării civile.

Dacă tatăl copilului este mort, acest drept revine mamei.

Art. 47. Copiii nelegitimi urmează religia mamei.

Religiunea copiilor născuți înainte de căsătorie, dar legitimați prin căsătoria părinților, va fi determinată prin aceleași condițiuni ca și a copiilor legitimi.

Art. 48. — Copiii găsiți, dacă nu au nici o indicațiune cu privire la religia lor sau a părinților, urmează religia aceluia care i-a primit spre creștere, iar dacă sunt așezați în azile (case de creștere), stabilirea religiei lor se va face după criteriile următoare:

a) Dacă azilul este întreținut de vre-o instituție confesională, vor urma religia instituției respective;

b) Dacă azilul este întreținut de comună sau județ, vor urma religia majorității locuitorilor din acea comună sau din acel județ.

c) Dacă azilul este întreținut de Stat, copiii vor urma religia ortodoxă.

Art. 49. — În caz de adopțiune, copiii orfani de ambii părinți sub vârsta de 18 ani pot urma religia adoptantului, la dorința acestuia, manifestată înaintea ofițerului stării civile.

Dacă ambii soți adoptă de comun acord, religia copiilor orfani va fi determinată potrivit art. 46.

Dacă amândoi sau numai unul dintre părinții copiilor adoptați trăiesc, copiii nu vor putea urma religia adoptantului decât cu învoirea prealabilă a părinților.

Art. 50. — Dispozițiunile cuprinse în acest capitol și anume dela art. 39 până la art. 49 inclusiv privesc și Biserica ortodoxă.

Dispozițiuni finale.

Art. 51. — Toate cultele sunt datoare a-și pune în concordanță statutele lor de organizare cu dispozițiunile legii de față, în termen de 6 luni dela promulgare, înaintându-le Ministerului Cultelor spre aprobare și confirmare prin decret regal, dat în baza unui jurnal al Consiliului de Miniștri.

Modificările ulterioare în statutele de organizare se vor face cu aceeași procedură.

Art. 52. — Situația juridică a bunurilor bisericesti, aflate dincolo de frontierele Statului român și cari aparțin cultelor din țară, precum și a bunurilor din țară cari aparțin cultelor din afară, va fi determinată prin convențiuni speciale.

Art. 53. — Drepturile recunoscute cultului baptist se mențin.

Art. 54. — Toate bunurile, mobile sau imobile, afectate unei instituțiuni de cult mozaic, aflate astăzi pe numele unei persoane fizice sau societăți particulare, trec de drept și fără îndeplinirea nici unei formalități în stăpânirea comunității mozaice respective, din ziua constituirii acesteia ca persoană juridică.

Mutațiunile acestea de proprietate sunt scutite de orice taxe.

Art. 55. — Un regulament întocmit de Ministerul Cultelor va desvolta și lămuri în amănunt principiile și dispozițiunile acestei legi.

Art. 56. — Toate legile, statutele, reglementele și dispozițiunile, de orice natură, contrare legii de față sunt și rămân abrogate.

Constituția României asigură tuturor cultelor „o deopotrivă libertate și protecțiune”. Nu există bărbat de stat în țară, care ar putea să conceapă vre-o jignire a libertății confesionale, ori o știrbire a condițiunilor de existență și prielnică dezvoltare a tuturor cultelor în statul român.

Culte existente în România cea nouă nu pot avea mai puține drepturi, de cum le-au avut în alte state înainte de înfăptuirea României mari.

(Vasile Goldiș, Concordatul, Arad, 1928, pp. 33-4).

Concordatul

Față de chestiunile gravaminoase ale proiectului dlui ministru Lapedatu

Dumnezeu a voit, că chiar în momentul, când aveam mai mare lipsă de precizările pe cari putea să le dea, în atâtea chestiuni ale proiectului ominus, Concordatul semnat la 10 Maiu 1927 din partea dlui VASILE GOLDIȘ, acesta să ne trimită broșura sa „CONCORDATUL“, apărută la Arad zilele acestea. Alături de o bogată și deosebit de prețioasă expunere asupra chestiunii concordatului — de care ne vom mai ocupa — d. V. Goldiș dă și traducerea românească a Concordatului, pe care l-a semnat.

Că ce motive au îndemnat pe d. V. Goldiș să publice — chiar acum — această broșură nu este greu de ghicit. Dar nu aceasta interesează acum. Pentru moment interesul nostru este, să se cunoască acele dispoziții ale Concordatului cari pot să ne dea în punctele gravaminoase ale proiectului Lapedatu, un punct de razim pentru discuțiile din Corpurile legiuitoare.

Acestea sunt următoarele:

ART. I — Religionea catolică romană, de orice rit, se va practica și exercia liber și public în întreg regatul României.

ART. VI. — Episcopii, înainte de a lua în posesiune diecezele lor, vor presta jurământ în formula următoare: (Urmează formula, în care se cuprind și cuvintele, că „va face a se respecta de către subalternii săi fidelitatea către Rege, Constituțiunea și legile țării“.

— De vre-un jurământ către stat al acestor subalterni (preoșimea) nu este în concordat nici un cuvânt).

ART. VIII. — Ordinarii vor avea deplină libertate în exercițiul funcțiilor eclesiastice și în guvernarea diecezelor lor proprii. Ei vor putea exercia toate drepturile și prerogativele proprii serviciului pastoral, în conformitate cu disciplina aprobată prin biserica catolică și vor fi liberi de a da instrucțiuni religioase, morale și eclesiastice, precum o cere serviciul lor sacru. În cazul, în care acelea ar fi de un interes general și publicitate prin dânsii, ele vor trebui tot astfel aduse la cunoștința ministerului de culte. De ei vor depinde în mod exclusiv ceilalți membri ai clerului în toate acelea, cari privesc numirea lor și exercițiul serviciului sacru. Numirea făcută va trebui adusă la cunoștința Ministerului de culte.

ART. IX. — Statul recunoaște bisericii catolice, reprezentată prin autoritățile sale ierarhice legitime, personalitate juridică, în conformitate cu dreptul comun al țării.

În consecință parohiile, protopopiatele, mănăstirile, capitulurile, starostiile, abațiile, episcopii, mitropolii și celelalte organizațiuni legal și canonic constituite, sunt persoane juridice și de plină proprietate a bunurilor lor, de orice natură ar fi, e garantată prin stat, conform Constituțiunii regatului, bisericii catolice, reprezentată prin autoritățile ierarhice legitime.

ART. X. — Biserica catolică și membrii ei, cetățeni români, se vor bucura din partea statului de un tratament, care nu va putea fi inferior celui de care se bucură, conform Constituțiunii, celelalte religii ale regatului...

ART. XII. § 1. Ordinarii vor fi liberi de a înființa noi parohii, de a stabili ori a funda biserici filiale; totuși dacă vor cere ajutor dela stat ei vor trebui să procedă de acord cu guvernul, care va da asentimentul său când va fi vorba de 400 familii pentru orașe și 200 familii pentru sate. În cazuri speciale guvernul își va putea da asentimentul chiar pentru un număr mai mic de familii.

§ 2. Numirea preoșilor, cari vor trebui să fie cetățeni români, și de a nu fi fost condamnați prin sentință definitivă pentru crime contra singuranei statului, este de competența exclusivă a chiriarchilor. Asentimentul guvernului va fi cerut în cazul când ar fi vorba de a se numi preot un străin, care totuși va trebui ulterior să-și câștige titlul de cetățean român.

ART. XV. (alin 3) — În cazul când parohia dispăre canonic și legal, vechiul patron, dacă e statul ori o instituție de a sa, dispune liber de aceste (ale parohiei) bunuri; dacă e un particular, edificiile susindicte rămân în posesiunea bisericii.

»Unirea a condus românimea, prin mijlocirea clerului, pe drumul culturii. Iar cultura a aprins în interiorul oamenilor schinteia prometeică, care din masă a făcut popor, și din popor a creiat națiune«.

(Iancsó Benedek, a román nemzetiségi törekvések története. I. pg. 702).

Isvor nesecat de turburări

— Primele impresii după citirea proiectului noului regim al cultelor —

Când s'a făcut legea pentru organizarea bisericii ortodoxe, noi, cei uniți cu Roma, puteam să-i facem și noi critică, foarte obiectivă, dar n'am voit să ne amestecăm în chestiunile ce nu ne priviau de aproape, ca să nu stărnim susceptibilități.

Acuma, când se face regimul cultelor minoritare — între cari e socotită și biserica Blajului — totul e în așa fel aranjat, ca să vadă și orbul dela Brăila, că *proiectul prezentat Senatului de actualul ministru al cultelor și artelor tinde pe față la desființarea bisericii celei mai românești* (căci în biserica noastră nu se găsec nici Ruși, nici Ruteni, nici Bulgari, nici Sârbi, nici Greci, nici Albanezi), *la desființarea bisericii celei mai bogate în activitate culturală, care a adus cele mai multe și mai mari jertfe pe altarul națiunii*.

Aceasta o evidențiază și **alegerea președintelui comisiei în persoana mitropolitului dela Sibiu**, a cărui arhidieceză — după vorbele răposatului Dr Valer Braniște — pare că e cea mai ideală din lume: toți preoșii fără nici un cusur moral și fără nici o lipsă intelectuală, credincioșii ne mai având nici o lipsă de munca arhierului lor, care, pentru aceste motive, ne având nimic de lucru în arhidieceza sa, *a luat săcurea să spargă și să dărâme biserica unită*. Poate exista undeva, dela o margine a lumii la cealaltă, om cu deosebite daruri de inteligență și cultură, care să poată convinge pe Românii uniți, că mitropolitul Sibiului ar putea avea și numai o singură clipă de conștientă obiectivitate ce se cere unei persoane chemate să conducă sine ira et studio discuțiile în comisia Senatului? Manet alta mente repostum această împrejurare, ca o confirmare a zvonului ce-l auzim de mult: *actualul ministru al cultelor și artelor are ca punct principal din program desființarea bisericii române unite*. Acesta e păcatul original al regimului cultelor prezentat la Senat.

Dovedită fiind fărădelegea acestui proiect, care tratează pe uniți mult mai rău ca pe ortodocșii privilegiați și de altfel din bugetul și din averea Statului (dovadă reforma agrară), cine va mai putea avea vreo încredere în *hârta tipărită sub numele frumos de „constituție“*, care asigură tuturor cultelor din țară **deopotrivă protecțiune**?

Să-și tragă bine pe seamă ceice vor vota acest proiect de lege în zilele de astăzi. Când țara împarte pe cetățeni în două categorii, privilegiați și asupriți, deși adunarea dela Alba-Iulia a votat egală îndreptățire pentru toate cultele, iar parlamentul și Regele au acceptat punctele adunării, *oare cei minși vor mai putea avea încredere în dreptatea acestei țări?* Oare dela cei asupriți va mai putea să ceară țara aceeaș jertfă de sânge și de bani, ca și dela cei privilegiați?

Nu știu, în ce țară din lume, afară de Rusia, se mai cheltuiesc atâtea milioane pentru „liniștea internă“ și pentru „siguranța țării“, ca în România. Dacă actualul proiect de lege va fi votat cu jicirile de drept de astăzi, jandarmeria, poliția și siguranța vor trebui considerabil sporite, căci „noul“ regim (nou, fără să mai fie undeva în lume) va fi un foarte bogat izvor de turburări. Și mai întâiu, pentru ortodocșii din Ardeal. Scriau

De nobis — sine nobis

gazetele în vara anului trecut, că mitropolitul Sibiului a chemat pe protopopi să le dea povește și să le spună, că fac mari greșeli preoșii cari în politică se pun în contra credincioșilor proprii. Ceice s'au pus în contra dorinței poporului mai înainte, din aceleași motive vor fi și de aici înainte în tabăra adversă. Și, dată fiind tot mai intensiva lupta politică din Ardeal, cu vremea, mulți preoști ortodocși vor vedea pe popor în tabăra adversă și religioasă. De aceea *treccerile nu trebuie lăsate să se facă așa de ușor*.

Când cineva ajunge la nouă convingere religioasă, și crede că în sinul altei biserici își poate mântui mai sigur sufletul, nimeni nu-l va putea opri să treacă. Acesta nu se va feri de formalitățile legii, oricâte i-s'ar cere. *Trebuie împiedecați însă amăgitorii cu pământ din reforma agrară, cu ajutoare dela ministere și dela bănci*.

Să nu creadă nimeni că Blajul se înspăimântă de treceri. Dacă am prezenta și noi și Sibiul declarațiile legale de trecere, și numai dela aceia, cari după legile bisericii noastre sunt considerați ca fii ascultători, între cari nu intră concubinii, putem sta cu fața ridicată în fața celei mai rigide comisii de arbitri.

Averile bisericesti sunt calul de bătaie al acestui proiect. Ajuns lege, *pe uniți îi lasă la discreția ministrului care îi va ajuta când și în ce măsură va voi*, banul Statului fiind la absoluta lui discreție.

Ne miră un lucru, cum de acest articol a putut trece prin Consiliul legislativ. Să vedeți un caz tipic. Un credincios de al nostru, care a murit fără de copii, a lăsat la o parohie avere de mai multe milioane. Țiganii din aceea parohie, în număr de 200, să zicem că trec la ortodocși, ademeniți ca și în alte locuri, și vin să își ceară partea din averea bisericii. Ce parte au avut ei în averea bisericii, la care nu au contribuit niciodată cu nimic? Credeți, că credincioșii noștri vor lăsa pe cineva să pună mâna pe vre-o palmă de loc de al bisericii noastre? *Să vedeți vărsări de sânge, cum nu s'au mai pomenit!* Administrația, care va avea la îndemână și armata, socotind după celea pe-trecute până acum, de obicei va fi împotriva noastră, și așa se năruie încrederea și în administrație și în armată.

E un scop principal al economiei proiectului: divide et impera, cea mai imorală deviză austriacă. Scopul e ca Statul, în concret ministrul cultelor, în interesul partidului dela putere, să fie cea mai înaltă judecătorie pe sprânceană a conflictelor, ca toată lumea să fie de rugare de el, și să i-se milogească. Frumoasă educație cetățenească!

Și să nu se uite un lucru, sectele protestante, ocrotite la noi foarte de sus sub firma Y. M. C. A., Y. W. C. A. și A. F. C., vor tăbări asupra mulțimii, cum au tăbărit și până acum în Bihor, Bănat, Prahova și prin orașele cu fabrici, și atunci vor vedea ortodocșii Sibiului cine va pierde mai mult din o ușurință păcătoasă.

Orice partid ar fi la putere, ar trebui să-i dea de gândit aceste lucruri. *I. I. C. Brătianu*, cumpănind cu toată răspunderea greutățile ce le-ar putea crea țării un astfel de regim, apreciind punctul de vedere al bisericii noastre, *a oprit să se săvârșască fărădelegea*.

Dacă în Norvegia, la 1891, când s'a legiferat regimul cultelor, șeful bisericii catolice, care număra de abia 2000 de credincioși în toată țara, deși era numai prefect apostolic (un fel de protopop), a fost invitat pe banca ministerială, ca de acolo să spună de ce drepturi și libertăți are nevoie biserica lui ca să poată trăi în țară — oare e cu cale, ca în România cu mai multe milioane de minoritari, glasul unanim al arhierilor acestora să nu fie băgat în seamă? Iar aceștia, și uniții, și catolicii de rit roman, și protestanții, și calvinii și unitarii, cu toții au protestat cu toată energia în contra atentatului ce se pune la cale în contra organizațiilor lor bisericesti.

Când s'a făcut legea pentru organizarea bisericii ortodoxe, pe chieftuiala ministerului de culte s'a ținut o „constituantă“, care a ales o comisiune de 15 inși și aceasta a muncit — pe chieftuiala țării — până la 1925, ajungând, cum spunea părintele Lupaș în discuția generală la „votul unanim al comisiei“. În acest caz, ministrul cultelor are contra proiectului D-Sale votul unanim al reprezentanților de drept ai bisericilor pentru cari voiește să legifereze.

*

Știm ce vreau: să ne rupă de Roma, al cărei sânge și credință e în vinele și sufletele noastre. Nu vor reuși; din potrivă, ne vor întări și mai tare, și vor aduce în tabăra noastră multe suflete distinse. Noi nu ne vom da bătuți, și vom ajunge să avem și noi martiri legați și bătuți de jandarmi, trași în temniță și chiar omorâți de cei îmbătați cu promisiuni din averea și bugetul statului.

Cu ce nas vor mai pune piciorul peste granița solii guvernului? Credeți că Louis Marin, mareșalul Foch din Franța, Mussolini din Italia, Marx din Germania, Seipel din Austria și toți bărbații de stat din lume, cari într-o chestiune cum e aceea a cultelor știu că se legiferează numai într'un chip, vor mai întinde mâna unei persoane oficiale românești? — De cuvântul dat Vaticanului nu mai vorbesc; vorbesc în destul diplomații acreditați acolo.

*

Aceste primejdii le invoalvă proiectul prezentat de d. ministru Alexandru Lăpedatu, bine cunoscute de Dsa. El e începutul unei persecuții oficiale în contra bisericii românești a Blajului; simțindu-i gravitatea, arhierii noștrii, ca în vremile cele mai grele, au dat alarma să se facă rugăciuni publice.

Avem mare încredere nu numai în Dumnezeu, care ne-a cârmuit biserica prin cele mai turbate valuri, ducând-o totdeauna la liman bun, cum bune sunt toate gândurile ei; și nici nu ne punem încrederea numai în credincioșii noștri — în zilele de azi mai conștii ca oricând de datoria lor —, ci sperăm că ortodoxii de bună credință, despre cari știm că nu se identifică cu habotniciile clicei sibieniene — nu vor lăsa să se legifereze în o chestiune care ne privește așa de aproape, fără să țină cont de doleanțele noastre bazate pe egala îndreptățire și pe liberul exercițiu al religiunii. Guvernul și înalta Regentă să ia aminte: amândouă trec prin o situație foarte critică.

Și dacă totuși nu vom reuși să impunem punctul nostru de vedere, partidul liberal va fi cel dintâiu care va trage scurta, ajungând să fie declarat dușman de moarte al unei biserici, care nici când nu a cerut nici fiilor nici preoților ei să facă politica unui partid, ci l-a lăsat pe fiecare la libertatea conștiinței sale. Va vedea acest partid, cum îl vor părăsi ceice azi îl susțin dintre credincioșii noștri.

Nedreptatea ce ni-se va face nu va putea dăinui: este un Dumnezeu deasupra, care a ocrotit această sfântă biserică neconținut, și nu o va

lăsa nici acum pradă dușmanilor ei, cari sunt și dușmanii Lui. O răzbunare dumnezească grozavă va trebui să lovească pe ceice au săvârșit fărădelegea; o vom cere dela Dumnezeu cu mii de rugăciuni și jertfe în fiecare zi. Iar după aceea o știm bine — după o luptă grea și poate chiar bogată în vărsarea celui mai sfânt sânge, cu lacrimi de bucurie vom zice Românii de sânge și de credință romană:

Portae inferi non praevallebunt...

LA RĂSCRUCE. Urgența cerută de d. ministru Lăpedatu la Senat pentru discutarea proiectului său are mai multe motive.

Unul este desigur și apropierea sfârșitului de sesiune, care chiar să se mai întindă puțin peste sorocul legal de 15 Martie, nu va merge, afirmative, decât cel mult până în ajunul sărbătorii Paștilor. Mult mai important și mai grav pare a fi însă obligamentul de a ratifica concordatului, care fiind semnat încă la 10 Maiu 1927, nu se mai poate trăgăna prea mult fără a compromite definitiv uzanțele diplomatice referitoare la convențiunile de această natură. Aceasta în plus și pentru motivul, că în cursul vizitei sale făcute de curând la Vatican, ministrul nostru de externe, d. N. Titulescu a luat — se spune — angajament formal, că ratificarea concordatului va fi în cursul lui Martie c. un fapt împlinit.

Sesizate de aceste motive — la cari se mai adaugă de sigur și grija guvernului de-a nu lăsa confesiunilor nemulțumite prea mult timp pentru organizarea rezistenței pe care o plănuesc — majoritățile Senatului au admis, evident, cererea ministrului cultelor și astfel proiectul e vorba să treacă prin Senat încă în cursul acestei săptămâni.

Ortodoxia Sibiiului a fost și ea din tot sufletul pentru urgență, fiindcă, reușind să terorizeze guvernul în sensul păstrării integrale a faimosului articol 45, aștepta cu nerăbdare momentul când — exploatand cu metodele cunoscute dispozițiile acestui articol — să se poată arunca asupra bisericii noastre, cu îndoită putere. Dar d. ministru al cultelor s'a scăpat — vorba vine — să spună, într'un expozeu făcut presei în cursul săptămânei trecute, că, după ce nu speră să se poată cădea în această chestie de acord, „guvernul e decis să abandoneze chestiunea“.

Declarația aceasta a venit ca un duș rece peste mințile infierbântate de frământările proselitiste ale Sibiiului, fiindcă, abandonându-se articolul 45, se prăbușesc toate calculele l. Preasfințitului Nicolae, care a început să piardă, se vede, orice nădejde de-a ne mai putea strânge la „iubitul“ său sân de părinte.

Numai așa se poate explica atitudinea curioasă a „Telegrafului“ sibian, care începe să vadă (numărul dela 3 Martie) în proiectul dlui Lăpedatu „o mare anomalie“. Ea stă — după părerea Sibiiului — în faptul, că după Concordatul este azi un fapt împlinit, legea cultelor trebuie să țină inomis seamă de prevederile concordatului și astfel Corpurile legiuitoare nu se mai pot rostii, cu deplină libertate, asupra proiectului Lăpedatu. Pentru a se putea face ceva bun, în sensul dorințelor nesăbuite ale Sibiiului, se cere deci anularea concordatului. Iar în sprijinul acestei cereri se invoacă felurite declarații, făcute din partea dlui Lăpedatu, prin congrese de-ale ortodoxiei.

Pe urma broșurii despre concordat a dlui Goldiș, atitudinea aceasta a ortodoxiei nu poate decât să câștige în putere. Iar asta înseamnă, că d. Lăpedatu și „elevul“ său Matei... au ajuns la o adevărată răscruce.

Dreptul nostru la viață

„Maurul și-a făcut datoria, Maurul să plece. (Shakespeare, Othelo).“

Proiectul cultelor „minoritare“ — biserica noastră unită este socotită la fel cu a Evreilor — este pe biroul Senatului. Părinții patriei — liberalii ortodocși — își vor face chestiune de conștiință: vor vota din convingere proiectul, așa cum l-a prezentat „istoric“ Lăpedatu, depozitarul actual al portofoliului cultelor și al artelor, iar România-Mare va fi salvată: *Legea asasinatului legal* contra „spurcaților Uniași“, va deschide răsboiul de exterminare a bisericii noastre. Această biserică să piară — prin intrigă și silă și-a făcut datoria față de neam și de unirea Românilor, — nu mai e nevoie de ea. Să piară... ah, da... zdrobiți-o, infama... Suntem deja o țară, mare și ortodoxă, suntem civilizați, avem contactul asigurat cu Apusul... gaetic... și-o frenetică convulsie de fericire va străbate de la un colț la altul al României mari pe toți „apostolii“ neodihniți ai „Idealului“ sibiano-lăpădatie de-a „readuce la matca religioasă străbună pe rătăciții de acum sunt 200 de ani“. — Legea-i, lege, iar justiția va binevoi a hotări...

Și astfel un vis frumos și „creștinesc“ al celor ce sunt declarați „dominanți“ într'un stat de egală îndreptățire democratică, cu înalta și conștiința blagoslovenie alor 3 ardeleni paricizi culturali, renegați fără motiv de justificare, va încerca să se realizeze în temeiul unui asasinat legal, fără precedent. Ce va fi din nenorocitul Ardeal, dacă proiectul-monstru al dlui Lăpedatu va deveni lege, numai Dumnezeu o știe.

Noi însă știm că biserica românească, unită cu Roma, niciodată n'a răumeritat ca'n țara românească, pe care ea a deșteptat-o la conștiința sa națională, pe care ea, biserica unită, prin întreaga sa activitate de peste 200 ani, prin uriașe jertfe materiale — din banul clerului și al credincioșilor, — și piedici de ordin politic, a pregătit-o pentru Ziua Invierii din 1918, să fie considerată alături de cultele „minoritare“ de o parte, dar de alta, prin apucături „juridice“ să fie scoasă din drepturile sale, bine meritate pentru vrednicia sa în cursul dezvoltării istorico-culturale ale neamului românesc.

Indrăsneala atacului ce-a pornit d. ministru Lăpedatu împotriva „uniașilor“, prin proiectul său, este cu atât mai gravă, cu cât Constituția garantează egala îndreptățire tuturor cultelor. Toate cultele au drept la viață — dar acest drept se legiferează în așa fel, încât biserica ortodoxă să se găsească în câștig. Firește, nu în dauna cultelor luterano-calvino-baptisto-evrești, etc.

Dar biserica națională, adevărată biserică românească, a uniților, are dreptul stânt la viață, din pricina neatârnoare de voința celor ce-i sapă mormântul.

Trecutul acestei biserici este identic cu însăși ființa națională a românismului de pretutindeni. E o naivitate istorică, grosolană — și aceasta trebuie s'o știe mai bine de cât mulți factori eclesiastico-politici, chiar d. ministru al cultelor — a susține, că ortodoxia ar fi fost corabia vrăjită, care a susținut neamul românesc în „cele trecute vremi“. Neamul românesc a trăit în cursul vremii prin sine însuși, prin umila sa stare socială. Iar dacă a apărut, ici colo, câte-o manifestare literaro-națională (cronicarii moldov. texte relig. etc.), aceasta se datorește Apusului (forme diferite: catolici, luterani, calvini, husiți) — ortodoxia i-a tâmpit numai cu slavona iar mai târziu a încercat să-i desnaționalizeze cu greceasca și mai târziu cu ruseasca. Monumentele literare și culturale ale epocii slavo-grețești cu prea puține abateri — nu învederează nici cea mai mică urmă despre vre-o influență ho-

Citiți și răspândiți: „UNIREA“

tăritoare pentru dezvoltarea conștiinței naționale a Românilor de sub jugul ortodoxiei. Menirea aceasta era rezervată bisericii unite.

Nici cei mai aprigi apostoli ai distrugerii noastre nu vor putea tăgădui meritul uriaș al bisericii unite pentru regenerarea națională, culturală și morală a întregului neam românesc. Este o banalitate a mai statornici adevărul acesta, devenit loc comun în opera istorică a tuturor istoriografilor noștri, între cari și d. Lapedatu. Acest merit pentru toți Români fără deosebire de granițe politice ori deosebiri confesionale și culturale, în speță, biserica unită prin oameni și scris, în cursul celor 200 ani de existență a fost singurul factor hotărâtor în toate marile evenimente culturale și politice-naționale ale neamului întreg. Acesta-i adevărul, pe care-l dovedește trecutul. — Până chiar și în cărțile de școală adevărul acesta elementar e trecut ca o dogmă fundamentală a istoriei noastre, votându-se protocolarele recunoștințe veșnice, de felul dispozițiilor ce cuprinde proiectul de lege.

Fără biserica unită, neamul românesc nu ar fi putut avea nici o unitate de cultură națională, nici un ideal politic unitar. În orice caz nu în veacul al 18-lea, epoca celei mai abjecte decăderi morale și politice. Biserica ortodoxă din Ardeal a scăpat de »Sârbi« prin sprijinul și influența bisericii unite; societatea românească din Principate va fi îndrumată spre căi nouă și nebanuite prin cărțile și calendarele dela Buda, iar vajnica manifestare politică pentru unirea cea mare s'a călît pe urma uriașului nostru aport ce-am adus dela Apusul catolic.

Trecutul nostru ne dă dreptul la viață, pentru că am fost la locul de frunte în fărîngirea îndelungată a României-mari. Să ni-se dea pace, pentru că menirea bisericii unite nu s'a încheiat. Rostul ei pentru viitorul moral al acestei țări este acelaș ca și în trecut pentru desrobirea politică și culturală. O spunem fără șovăire că uriașa desagregare morală, în mrejele murdare ale căreia se svârcolește societatea românească de azi, nu va putea fi trecută fără concursul activ și efectiv al bisericilor. Or, este știut, biserica ortodoxă este »contemplativă«, etc. și anevoie se va smulge din orientalism pentru a se pune în gardă să stărpească haosul moral ce ne stăpânește. Rostul acesta e rezervat bisericii active a uniților, care a mai înviat odată neamul românesc. Aceasta iarăși prin școală, carte și muncă, adusă dela Apusenii cari știu munci, cari știu ce este a-și face datoria pentru un ideal moral superior, iar nu dela Apusenii din »Montmartre«.

În zilele de anarhie morală de azi biserica unită, dacă n'ar exista, ar trebui creată pentru însănătoșirea morală și socială a Românilor. Acesta este temeiul dreptului nostru la viață pentru viitor.

Cu ajutorul lui Dumnezeu vom trăi cu tot războiul ce se va declara, pentru că cu noi este Dumnezeu.

Maurul nu va pleca! Mai are de isprăvit multe pentru fericirea acestui neam, isbit așa de cumplit de răutatea omenească.

Micimea de suflet și lipsa desăvârșită de orientare politică pare acum a pretinde, că inegalitatea supărătoare (dintre diversele culte) s'ar putea desființa prin degradarea celor mai avansați la situația proastă a celor ce au suferit fie nedreptățirea istoriei, fie incuria și răutatea claselor stăpânitoare de pe vremuri.

Este o concepție fundamental greșită.

(Vasile Goldiș, Concordatul, Arad, 1928 pp. 34-5).

Ieri străini în țară străină

Azi se pare, că vreau să ne facă străini („minoritari“) în țara noastră

— Inconștiență sau vinovăție? —

Toți istoriografii și cărturarii serioși ai neamului nostru au arătat și au dovedit, până la cea mai perfectă evidență, că biserica unită din Ardeal a slujit în chipul cel mai incontestabil interesele naționale ale Românilor. A mai trage la îndoială acest adevăr, însemnează a închide ochii judecării sănătoase și a da frâu liber patimei și răutății.

Și dacă totuși se mai află în neamul nostru oameni cu pretenții cărturărăști, cari mai vorbesc de »reparații istorice« și de »primejdii« pe cari le incumbă biserica unită, aceștia trebuie clasați ori între naivi, ori în ceata celor ce se complac în inconștiență.

Un milion și jumătate de Români, prin trecutul nepătat, nu numai al lor, ci și al părinților și moșilor lor, au astăzi, în propria lor țară, elementarul drept de-a protesta cu toată tăria în potriva tuturor delatorilor, fie naivi, fie inconștienți. Nu se mai poate îngădui să fim acoperiți cu ocări și cu noroi, în sentimentele noastre cele mai nobile și mai curate!

Dacă atacurile, cari ne veneau în trecut dela dușmanii din afară, le-am înțeles și le-am taxat ca expresii firești ale forțelor adverse, atacurile cari ne vin dela ai noștri, dela frații de acelaș sânge, cu cari împreună ne-am legănat copilăria și ne-am apărut »sărăcia și nevoile și neamul«, cu drept cuvânt ne exasperează și ne scot din răbdări.

O întrebare supremă ne împinge sângele în față:

— Cum? În trecut am fost ținta cea mai căutată a dușmanilor noștri de secole, căci am fost totdeauna în cap de coloane și la metereșele cele mai expuse: iar astăzi să fim luați la goană de propriii noștri frați, cu cari am câștigat cot la cot marile izbânzi ale neamului nostru?

E cu puțință?

Ar fi cea mai sfâșietoare tragedie dintre câte a putut să încreste vre-o dată istoriografiile tuturor popoarelor.

Ca ieri eram „minoritarii“ ungu- rilor în ogoarele străbune:

Azi să fim socotiți „minoritarii“ propriului nostru neam, pe care l-au deșteptat la viață „uniți“ ca Samuilă dela Sad, Șincai, Maior, Pumnu, Mureșanu, Maioreșcu și interminabila serie de luptători ai graiului și ai condeiului, până la dascălii cari au ajuns și 'n Macedonia și 'n sătulețele nenorocite de pe sub Monte-Magiore din Istria?

O, nu, nu poate fi adevărat! Nu se poate, ca nația românească să poată suferi pe trupul său o pată atât de desonorantă și de ignobilă.

Pentru că să se vadă și mai lămurit, în ce genuni ar luneca simțul de dreptate al zilelor noastre, dacă s'ar stăruia la lozinci ca celea ce circulă prin anumite oficine unitofobe, să reamintim, de dragul celor binevoitori, dar mai puțin cunoscători ai luptelor naționale din Ardeal, un mic amănunt din miile și zecile de mii, cu cari s'ar putea ilustra teza din fruntea acestor șire.

Avem în fața ochilor o cărtuție unguerească, tipărită la Cluj în 1906, în anul expoziției naționale dela București. Ea poartă titlul:

„Învățăminte unguerești dela expoziția din București“.

A scris-o: Kőzeajtai Barna Endre, profesor ori chiar director, pe vremuri, la școala normală de stat din Deva. Prefața i-o dă

vestitul profesor Apáthy, paznicul „Turnului de de veghe“. Această broșură cuprinde în chipul cel mai strălucit, întreagă mentalitatea de care era condus spiritul unguerec față de „naționalitățile“ acelor timpuri. Bineînțeles, broșura se ocupă numai de „naționalitatea“ noastră. Atunci nu era în uz vorba „minoritari“, căci așa ne-ar fi numit.

Dăm, în traducere românească, primul pasagiu din prefață, spre a ilustra tonul și mentalitatea cărții:

Dela Dr. Apáthy citire

„Măsura s'a umplut. Dați seamă! Vă cităm în fața scaunului de judecată al societății maghiare. Maghiari cu limbă valahă, și voi sunteți membri ai societății unguerești, deși majoritatea membri nedemni. Tot ce aveți, bunuri morale, și materiale, aveți să mulțumiți Maghiarilor. Încă și în sângele vostru, maghiarimea, vița noastră turanică a altoit partea mai nobilă. Ciobani visători de zine, sângele nostru furat v'a dat îndrăzneala să vă întoarceți asupra noastră. Noi am sădit între voi iubirea imprumutată și iubirea patriei, și voi, udând sâmburele iubirii cu astuția și cu tradarea, ați crescut dintr'ânsul ura.

Maghiari cu limbă valahă, răspundeți! Dar să nu mințiți. Căci avem dovezile în mână; căci v'am prins asupra faptului: crima tradării de patrie, și acum, în urmă, la expoziția din București“.

Vulturul mitropolitan dela Blaj.

Broșura urmează și dovedește teza „tradării de patrie“ preconizată atât de lapidar și de sentențios de către strașnicul paznic de pe vremuri al „Turnului de veghe“ unguerec. Să smulgem una dintre acestea dovezi și s'o punem în fața patriei noastre celei adevărate de astăzi. Traducem pasagiul al treilea dela pag. 42: (E vorba de Pavilionul „Românilor de peste hotare“).

„Deasupra intrării au întins un minunat covor de mari proporții, care este proprietatea Mitropoliei dela Blaj. În mijlocul acestuia au brodat un vultur formidabil. Nu este greu al confunda cu vulturul din marca Rumeniei. După explicațiile dnei Comșa (vrea poate să zică Cosma Red.) acest covor îl utilizează în Catedrală numai atunci când hirotonesc un nou preot și cu asemenea ocazii prelatul care face hirotonirea stă pe capul vulturului (Sublinierile sunt ale broșurii — Red.). Oare ce însemnătate poate să aibă? Pentru noi Ungurii, este interesant să se știe, că în marginile covorului este țesută cordeaua treicoloră rumenă. Într'un cuvânt întrebuițarea acestui covor și obiceiurile legate de această întrebuițare — la hirotonirea nouilor preoți — nu pot fi cu totul fără însemnătate; cu siguranță și pe Ungaria o interesează întru câtva, dar intrucât, n'am izbutit să aflăm — acolo în Rumenia („Rumeniában“).

Așa era privit Vulturul mitropolitan dela Blaj de către Unguri, în timpurile când noi, și uniți și ortodocși, eram „străini în țară străină“.

Oare ce-ar zice astăzi, Barna Endre, Apáthy și toată șleahța lor călătorită, dacă ar vedea mâni românești, întinse, cât din umbră cât în plină zi, spre Vulturul mitropolitan dela Blaj, cel țesut cu bandieră treicoloră, spre a-l gătui, ca pe-o netrebnică acvilă dușmănoasă?

S'ar găsi de sigur în ciudată și neînțeleasă tovarășiel

Batjocura „egalității”

Privilegiile bisericii ortodoxe față de toate celelalte culte ale țării

Puterea de Stat, pusă în slujba unei clice ortodoxe, își îndeplinește de minune rolul său *de a legifera proselitismul*. Pentru acest scop, fălăind la aparență principiile generoase de libertate și egalitate, în realitate se încearcă prin texte confuze, prin articole și subarticole strecurate cu dibăcie, să reducă la nimic „marile” drepturi acordate cu atâta alaiu, ba să creadă bisericii catolice în general și în special bisericii române unite cu Roma o situație, cu mult inferioară celei anterioare și chiar asociațiilor religioase (cum sunt milenisti, nazarenii ș. a.).

Art. 22 din *Constituție* spune lămurit: „Statul garantează tuturor cultelor, o deopotrivă libertate și protecțiune”.

Asta, deși spusă cum păsărește, înseamnă: „egalitatea tuturor cultelor”.

Să vedem acum în ce trebuie să conste această *egalitate* și dacă ea aieva a fost respectată. Sub egalitatea cultelor, ca și sub egalitatea oamenilor, înțelegem o egalitate în fața legilor. Egalitatea, astfel înțeleasă, este o egalitate formală și o egalitate materială. Adecă un tratament egal al cultelor în ce privește forma exterioară și dispozițiunile egale în tot domeniul dreptului. Pentru că un tratament egal în fața autorităților administrative sau justițiare nici noi nu visăm. Așa ceva ni-se pare azi o utopie, cel puțin pânăcând neodihnitul generalisim al proselitismului sibian va mai încurca ițele politicii românești.

Egalitatea *formală* a fost călcată în picioare încă prin ultimele șase aliniate ale art. 22 din *Constituție*, apoi în legiferarea specială a organizării bisericii ortodoxe. Mai întâiu, dacă cultele sunt „deopotrivă libere și protegute de Stat”, cum poate fi totuși unul din ele „dominant”. Intre egali nu există „dominați” și „dominanți”. „Domnia”, „dominarea”, „stăpânirea” exclude egalitatea. Dar admitând, că expresiunea „dominantă” are mai mult caracter istoric, și că i-se poate da înțelesul de-a însemna „marea majoritate a Românilor”, prin faptul unei legiferări *speciale* pentru biserica ortodoxă, principiul egalității formale a fost călcat evident în picioare.

Să continuăm însă.

Art. 50 al proiectului nostru de lege nu se sfiește să declare fățiș, că numai unele dintre dispozițiunile legii (39—49) privesc și biserica ortodoxă. Ce înseamnă asta?! Înseamnă, că *biserica ortodoxă se bucură de anumite drepturi (privilegii), de cari celelalte biserici nu se vor bucura*. Acest tratament deosebit poate fi evidențiat prin următoarele puncte, privind drepturi ale bisericii ortodoxe cari pentru toate celelalte culte sunt suprimate, ori măcar restrânse prin proiectul dlui Lapedatu:

1. Membri bisericii ortodoxe se vor putea constitui în partide politice pe bază confesională, lucru interzis tuturor celorlalte culte (art. 4).

2. Biserica ortodoxă va putea primi ajutoare materiale din străinătate și fără de știrea și aprobarea guvernului; celelalte culte însă nu (art. 7).

3. Membri clerului ortodox pot să fie și cetățeni „străini, ori de cei condamnați prin sentințe judecătorești”, lucru interzis pentru celelalte culte (art. 8).

4. Biserica ortodoxă, *ca atare*, și nu numai părțile constitutive sunt persoane juridice. Și sunt pur și simplu „persoane juridice”, fără

a li-se adauge calificativul proselitist „*de drept public*”. Pentru mai ușoara evidențiere a acestei deosebiri esențiale, dăm aici cele două texte:

Art. 9:

»Părțile constitutive ale cultelor, parohiile, protopopiatele, mănăstirile, episcopiile, arhiepiscopiile, mitropoliile, sunt persoane juridice *de drept public*. (Regimul cultelor).

Art. 27:

»Părțile constitutive ale Bisericii (parohiile, protopopiatele, mănăstirile, episcopiile, arhiepiscopiile, mitropoliile) și *Biserica întreagă ca atare* sunt persoane juridice. (Legea pentru organizarea Bisericii ortodoxe române).

5. Biserica ortodoxă este liberă să achiziționeze cu titlu gratuit orice avere, fără restricția impusă celorlalte culte (art. 10).

6. Hotărârile bisericii ortodoxe se execută prin organele statului, fără nici un impediment, câtă vreme pentru alte culte se cere aprobarea ministerului cultelor (art. 11).

7. Diplomele din străinătate ale preoților ortodocși nu trebuiesc „echivalente”, cum se cere pentru toate celelalte culte (art. 13).

8. Instrucțiunile și ordinele de interes obștesc ale bisericii ortodoxe nu trebuiesc supuse cenzurei supărătoare a ministrului de culte, cerută imperios pentru cultele nedominante (art. 24).

9. Ajutoarele de stat date preoților ortodocși nu pot fi nici retrase, nici suspendate de ministrul cultelor, după cum se prevede aceasta pentru toate celelalte culte (art. 29).

10. Parohiile ortodoxe vor primi ajutor dela stat indiferent de numărul credincioșilor, o condiție fixată cu deosebită grijă pentru celelalte culte (art. 31).

11. Numirile de preoți și funcționari ai bisericii ortodoxe trebuiesc numai „comunicate”, nu și „aprobat” de către ministrul cultelor, cum se cere dela celelalte culte (art. 33).

12. Mitropoliții și episcopii ortodocși vor fi judecați pentru delict ordinare de Înaltă Curte de Casație — o dispoziție potrivnică principiilor constituționale —, care nu se aplică și șefilor cultelor neortodoxe.

13. Legea pentru organizarea bisericii ortodoxe declară Statutul cu putere de lege, iar în art. 37 al legii dă dreptul Sfântului Sinod să modifice acest statut în viitor, deci să exercite puterea suverană a Corpurilor leguitoare, privilegiu care nu se acordă nici unui alt cult.

14. Art. 3 punct g) al Statutului dispune, ca în viitor Corpurile leguitoare să ia avizul Sf. Sinod în ce privește viitoarele legiuri pentru biserica ortodoxă. Acest articol este anti-constituțional, fiindcă Corpurile leguitoare înafară de avizul Regelui nu trebuie — și nu e iertat să trebuiesc — să ceară avizul nimănui.

Repetăm: în cele 14 puncte aci înșirate am arătat *privilegiile*, de cari se bucură cultul ortodox și de cari nu se bucură celelalte culte, deși sunt: „deopotrivă protegute de Stat”. Această stare inferioară, în care se găsesc față de biserica ortodoxă și, fără nici o exagerare, chiar și față de asociațiunile religioase și private, servesc un singur scop profund condamabil: *încurajarea proselitismului*.

„Ortodoxism militant și... agresiv”. Sub titlul acesta se ocupă d. P. Gh. Ciorăneanu — în numărul dela 5 Martie c. al ziarului „*Politica*” — de noua orientare a ortodoxismului român, pe care o caracterizează cu cuvinte vrednice de-a fi reținute, mai ales că sunt în strânsă legătură și cu proiectul *proselitist* al dlui Lapedatu.

Iată ce spune d. Ciorăneanu:

„Asistăm, uluiți, la începuturile unui mi-

litantism ortodox, care înainte de a se fi închiegat în primejdioasa lege a dlui Al. Lapedatu, începuse să se manifesteze pe multe căi — un militantism cu care niciodată nu ne obicinuisem.

„Un militantism, pipărat cu un spirit agresiv, intolerant, fanatic, pe care legea cultelor nici nu caută să-l ascundă.

„Înainte de a intra în analiza acestei legi, înainte de a despica și alege tendințele ei, o întrebare se pune, chinuitoare.

„Ce interese politice, culturale, naționale, poate satisface legea d-lui Lapedatu, care nu numai că anihilează prin spiritul și tendințele ei libertatea de conștiință garantată de Constituțiune, dar care are un de netăgăduit ascuțit îndreptat chiar împotriva celei de a două biserici, pe care pactul fundamental o declară și pe dânsa românească?”

O scrisoare cu tâlc

Preoțimea bisericii noastre părăsește partidul național liberal

Știrea, dată și din partea noastră în numărul ultim al „Unirii”, despre ieșirea din partidul liberal a mai multor preoți uniți din județul Alba, se confirmă, iată, prin următoarea scrisoare vrednică de a fi reținută și care n'are nevoie de nici un comentariu:

Domnului

N. D. Chirculescu,

fost ministru, președintele organizației partidului național-liberal din jud. „Alba”.

BUCUREȘTI

Str. Cantacuzino Nr. 58

DOMNULE PREȘEDINTE,

Subscriși preoți români uniți, în anul 1926, luna Decembrie, am aderat la politica partidului național-liberal, încredințați, că prin aceasta conlucrare vom contribui la grăbirea unificării sufletști și la consolidarea scumpei noastre țări, România Mare, precum și la înălțarea prestigiului bisericii noastre române unite, susținătoare naționalismului curat românesc.

Vrem însă să se știe, că nu suntem elemente inconștiente de misiunea noastră și nici în conflict cu doctrina mântuitoare de suflete a bisericii noastre.

În fața calamității ce o pregătește bisericii noastre guvernul liberal prin legea regimului cultelor, nu putem rămânea indiferenți, ci din contra, împinși de datoria ce ne-o împune credința noastră veștă și statornică suntem obligați să părăsim acest partid, care ne-a înșelat în așteptările noastre, ceea ce prin aceasta și facem, și vă rugăm să binevoiți a lua la cunoștință, că suntem gata a suporta orice jertfă ni-s'ar cere pentru apărarea intereselor bisericii noastre — tot atât de românească și națională, ca și cea ortodoxă.

Aiud, din consfătuirea avută azi la 3 Martie 1928.

ss. Petru Gruia, preot Aiudul de sus, ss. Teodor Radu, preot, ss. M. Ștefu, preot, ss. Ioan Bârsanu, ss. Ioan Pop, ss. Ioan Sântimbreaan, paroh gr.-cat. ss. Traian Lazar, preot, ss. Vasile Gruia, paroh gr.-cat., ss. Nicolae Galea, paroh, ss. Ioan Ciortea, ss. Crăciun Radu, preot în Meșcreac.

Plecarea mitropolitului la București.

Primind Înalt Preasfințitul pâr. mitropolit Vasile telegramă dela Preasfințitul Iuliu al Gherlii, că Vineri seara a fost depus la Senat proiectul relativ la regimul cultelor, cu toată împotrivirea medicului arhidiecezan, care a fost foarte stăruitoare, Excelența Sa a plecat la București Duminecă cu acceleratul de 1'25, după masă.

O lume întregă îl aștepta la gară: canonici, profesori, avocați, funcționari, studenți, meseriași, țărani. Când mitropolitul a pus piciorul pe peronul gării, l-a întâmpinat notarul public Dr. Gheorghe Borșan, președintele comitetului de acțiune în contra proiectului de regim al cul-

telor, și în numele tuturor credincioșilor a arătat sentimentele de indignare față de încercarea de a se nedreptăți biserica. Asigură pe mitropolit că credincioșii îl însoțesc cu inima, fiind cu toții gata de luptă. Ii urează succes și întoarcere sănătoasă la reședință.

Stăpân pe sine, conștiu de sarcina grea a răspunderii și deplin convins că pleacă să apere o cauză din cele mai drepte, *Excelexta Sa* a răspuns într'un stil lapidar cu cuvinte, cari merită să fie săpate în piatră:

„Biserica română unită nu are nici o păgînă neagră în trecutul ei. Poporul românesc nu poate dori și nu poate cere desființarea acestei biserici, care i-a dat conștiința națională. Am zis poporul românesc, căci indivizi singuratici pot să se găsească.

„Vă asigur, că noi arhierii vom fi la locul nostru. Nu suntem năimiți, nu suntem plățiți, ci suntem preoți ai lui Hristos. Iar pentru Hristos și pentru biserică nici când nu e prea mult de a suferi oricât...”

Multora li s'au umezit ochii, văzând hotărîrea dârza a părintelui mitropolit, căruia suferințele grele trupești și munca extraordinară pare că i-au oțelit și mai mult sufletul. —

Când a plecat trenul, un șir neîntrerupt de »Să trăiască!« l-au însoțit până ce a ieșit din gară. Mai rar o dorință scoasă așa din suflet.

Protestul Blăjenilor

— Incepe lupta sistematică de apărare a bisericii. —

Încrăzători și pașnici, credincioșii din Blăj au crezut asigurărilor date de d. ministru a cultelor de-a face pace. Indemnați de conducătorii lor au așteptat în liniște. Când au văzut însă proiectul depus în forma lui cea mai criminală, indignarea lor nu s'a mai putut stăpâni.

Intruniți în număr impunător, în seara zilei de 3 Martie, clerici și mireni, au înfierat cu toată energia apucăturile bizantine, prin cari se încearcă nimicirea celei mai sântoase crengi din stejarul neamului nostru. — Convinși, că proiectul »Regimului cultelor« va deslănțui războiul confesional cu toate urmările lui incalculabile, prin telegrame au rugat Inalta Regentă, pe Președintele Camerei, Senatului și Consiliului de miniștri să împiedece această plagă națională.

Hotărâți a lupta până la biruință, ei au ales un comitet de acțiune pentru organizarea luptei de apărare a bisericii. Acestuia i-au dat îndrumarea de-a lua contact cu fruntașii vieții noastre din toate părțile țării, pentru a întocmi un plan de luptă unitar.

În acest scop s'a și chemat o constătuire a fruntașilor din diferite centre la Cluj, pe ziua de 7 Martie, orele 15. Acolo se va discuta planul de luptă.

Cu Dumnezeu înainte!

INCONȘTIENȚĂ?

D. Lapedatu, ministrul cultelor, a făcut ieri presei o expunere asupra cuprinsului nenorocitei sale legi a cultelor.

Și a terminat cu această savuroasă declarație:

„În genere, proiectul e astfel întocmit, încât de bună seamă va pricinui discuțiuni (!) va fi emendat și perfecționat. Nu e însă nimic în el, care să nu poată duce la un acord final.

„Singura chestiune mai delicată e cea legată de art. 45, care pune în luptă două biserici cu puncte de vedere extremiste, una cerând măsuri restrictive, cealaltă militând pentru ofensivă. Am ales o formulă neutră pentru concilierea ambelor. Am constatat totuși că nu se va putea cădea în chestia aceasta de acord și'n caz dacă toate stortările de aranjament vor fi inutile, guvernul e decis să abandoneze chestiunea“.

Te întrebi: dacă d. Lapedatu a constatat „că nu se poate cădea de acord“ asupra aceluia art. 45 „care pune în luptă două biserici cu puncte de vedere extremiste“, ce interes mare, politic, cultural, sau național mai ales, a servit dsa când a făurit acel articol?

Pentru plăcerea, sadică, de a provoca lupta între cele două biserici?

Sau, dacă interese superioare de stat au mînat guvernul să pună în lege acel măr fatal de discordie al art. 45, cum se poate califica „seninătatea“ cu care dsa declară, în numele guvernului, că acesta este gata să abandoneze chestiunea?

Așa am găsit aceste șire în numărul dela 3 Martie al ziarului „Politica“ din București.

Considerații juridice

Pe marginea nenorocitului proiect al cultelor

În afară de imenza primejdie națională, care ne amenință prin deslănțuirea războiului confesional, acest proiect este și o monstruositate juridică. În patima lor oarbă de a servi proselitismul, redactorii proiectului nesocotesc nu numai cele mai elementare norme ale codificării legilor peste tot, ci trec cu brutalitate peste principii generale decretate în Constituția țării și ajung în evidență contrazicere cu o mulțime de dispoziții concrete ale legilor în vigoare.

Dar să trecem în medias res.

Până acum am fost obișnuiți să ni-se prezinte legi, cari cuprindeau norme pozitive și dispozițiuni concrete, turnate în formă lapidară. Or, acest proiect mișună de enunțări principiale, și de determinațiuni vagi, cari n'au ce căuta într'o lege pozitivă, și cari puteau intra cel mult în expunerea de motive, sau în regulamentul de aplicare. Astfel cităm aliniatul doi al art. 2; apoi art. 15 al. doi; al. trei al art. 29; al. doi al art. 31; al. doi al art. 40. Dar, în definitiv, acestea sunt mai mult defecte de frumuseță, cari se pot ușor îndrepta. Le-am amintit numai pentru a da un tablou de ansamblu asupra „operei“ dlui ministru Lapedatu. Mult mai grav este, că proiectul în întregime lui este o blamare a art. 22 din Constituție, dar aceasta merită să fie tratată într'un alt articol aparte. Aci vom intra în detalii interesante.

Astfel în al. doi art. 2 al proiectului se iau angajamente, cari ating dreptul suveran al Corpurilor legiuitoare. Nici o lege, nici chiar Constituția, nu poate restrânge libertatea unor viitoare Corpuri legiuitoare. Promisiunea legiuitorilor exprimată atât de marinos în acest aliniat, cumcă se va ținea seamă în viitoarele legiferări de anumite obligații religioase, este deci o garanție absolut iluzorie.

Art. 4 al legii, în afară de împrejurarea, că este redactat într'o formă nepreciză, e în contrazicere cu articolele 22 și 29 ale Constituției. Orice asociație de partide politice, cu orice program, este îngăduită din partea Constituției. Se pune doar o singură condiție: partidele nu pot întrebuița decât mijloace legale întru realizarea programului lor.

În art. 5 găsim o contrazicere evidentă. Se spune acolo, că „nici un cult nu poate avea relațiuni de dependență cu vr'o autoritate sau organizație bisericească din străinătate“, dar se adaogă, că se exceptează cele impuse „de principiile dogmatice și juridico-canonice“. Adecă un fel de pentru-contra. Deoarece toate relațiunile se pot reduce și aievea se și reduc la relațiuni dogmatice și juridico-canonice. Dealtfel acest articol este în contrazicere și cu articolul 6, pentru că dependența admisă în

art. 5, a bisericelor catolice față de Sf. Scaun dela Roma, învoalvă în sine dreptul de „iurisdicțiune“ a Papii în trebile bisericii catolice.

În art. 7 al proiectului se interzice primirea de ajutoare materiale fără aprobarea guvernului. Injusteța și nepracticitatea acestei măsuri este evidentă. Aci subliniem, numai, că acest articol contrazice art. 17 și 18 din Constituție, și dispozițiunilor respective din codul civil, precum și, bineînțeles, concepțiunii adoptate în întreaga lumea civilizată asupra „dreptului de proprietate“ și a „modalităților de câștigare a proprietății“.

Art. 9 este pe cât de scurt, pe atât de mare eroare de drept. Este teza monstruoasă a legiferării proselitate, pe care e clădit întreg proiectul și prin care se încearcă justifierea științifică a întregului plan diabolic. Se spune anume acolo, că „părțile constituționale ale cultelor... sunt persoane juridice de drept public“, dar se omite — foarte prudent — să se stabilească caracterul juridic al însuși cultului. Acest articol este în contrazicere cu art. 22 al Constituției, cu legea persoanelor juridice, cu toate canoanele și cu toate statutele tuturor confesiunilor, exceptând pe cel izraelit.

Art. 10, care vrea să împiedece în viitor donațiunile pii ale credincioșilor pe seama bisericii catolice, este în flagrantă contrazicere cu diferitele principii ale Constituției și cu dispozițiunile clare ale codului civil, precum și cu legea persoanelor juridice, așezând cultele în situație inferioară față de alte asociațiuni fără scop lucrativ.

Art. 12 este nelămurit, mai mult, confuz și firește nu acoardă nici un drept special cultelor, cum s'ar pretinde, că face, în aparență, la o cetire superficială.

Art. 17 privind averile bisericesti, este în flagrantă contrazicere cu art. 45 al aceluiaș proiect. Pentru o mai bună învedereare facem o mică paralelă:

Art. 17:

Bisericile parohiilor, mănăstirilor, episcopilor și mitropoliilor, curtea, cimiterile și odoarele sacre nu pot fi nici urmărite, nici sechestrate, sub nici o formă.

Art. 45:

În caz de treceri colective, dela un cult la altul, dintre cele enumerate la art. 19, de natură a modifica esențial structura unei comunități bisericesti, Statul va acorda la cerere, părții rămasă fără biserică și casă parohială în localitate, ajutoarele necesare pentru construirea acestora.

Când însă cei interesați ar reclama împărțirea averilor bisericesti de orice natură a comunității lor, se vor adresa în acest scop justiției.

S'ar părea, că acestea două articole au fost redactate de două persoane distincte, cari de altfel nici separat, nici împreună, habar n'au avut de legile execuționale și cele de proprietate azi încă în vigoare.

În art. 20 al. doi se vorbește de „aprobarea Corpurilor legiuitoare“. Așa ceva nu cunoaște Constituția și nici n'avem exemple în trecut pentru asemenea „aprobări“. Corpurile legiuitoare în orice Stat „aduc legi“, dar nu „aprobă“ și nu „desaprobă“ nici o măsură concretă administrativă a guvernului. Și apoi este foarte curios, că „asociațiunile religioase“ fiind încadrate sub puterea legilor comune se bucură de drepturi mai largi, decât cultele „recunoscute“ și „protejate“ (vezi Doamne), de stat.

Art. 24 așează pe ministrul de totdeauna al cultelor peste toate cultele cu dreptul deplin de a dicta în toate chestiunile de interes.

Art. 37 abroagă de fapt o serie de legi și ordonanțe comune și lovește adânc în interesele cultelor.

Al. doi al art. 40 își bate joc formal de întreaga lege a cultelor, pentru că acordă credincioșilor drepturi, cari compet numai forurilor înalte bisericesti.

Art. 45 — de care ne ocupăm mai pe larg în alt loc — este în contradicere evidentă și cu art. 44, pentru că împrejurarea, că trecerea credincioșilor a fost „colectivă”, sau nu, întru nimic nu schimbă caracterul de drept al averilor.

Art. 53 vorbește de drepturile recunoscute „cultului baptist”. A uitat însă dl Lapedatu să ne spună, că de cine și cum au fost recunoscute aceste drepturi.

În sfârșit, art. 55 este anticonstituțional, pentru că ministrul nu poate interpreta legea și cu atât mai puțin o poate „desvolta” și „lămurii” (art. 36 din Constituție). Dacă nu-i „desvoltată” și „lămurită” legea îndeajuns, Corpurile legiuitoare n'au decât să o lămurească, dar acest drept nu aparține nici unui ministru, care cel mult poate da regulament de aplicare.

O mărturie

Evenimentul capital cu urmări norocite pentru prefacerea în mai bine și desvoltarea în folos general a vieții culturale și, prin aceasta, a celei politice, din trecutul Românilor trăitori peste Carpați, a fost, fără îndoială, unirea unei însemnate părți a lor cu Biserica Romei, unire pusă la cale și înfăptuită, e știut, cu scopuri politice străine neamului, dar care, din fericire, a sfârșit prin a servi interese ale noastre ale tuturor, celor de dincolo, ca și de dincoace de munți.

Faptul nu poate fi tăgăduit și afirmarea lui e, desigur, o banalitate. Totuși, față de anumite contestațiuni, o banalitate, dacă mă pot exprima astfel, necesară. Căci prin unire am ajuns în școlile din Apus, din Roma în deosebi, și în cele ale călugărilor creștini și educați acolo. În aceste școli au venit ai noștri în contact cu clasicitatea greco-romană și cu opera istorică, medievală și modernă, din a căror învățătură au tras cunoștințe lămuritoare și edificatoare asupra originii romane a neamului și continuității lui, neîntrerupte, pe teritoriul Daciei traiane. Pe baza acestor cunoștințe, prelucrate și propagate printre cei de acasă, s'a restaurat vechea conștiință, amorțită, a latinității și autohtoniei noastre și s'a născut — prin colaborarea, de sigur, și a altor elemente și influențe — noua conștiință, vie, a drepturilor naționale. Pentru dobândirea acestor drepturi s'au formulat cererile, precise și pozitive, ale primelor manifestațiuni politice românești de peste Carpați.

În cadrele Bisericii unite s'au afirmat, în fine, mai întâi, aceste cereri și prin lupta și jertfa celui mai mare arhieru al acestei Biserici — Ioan Inocențiu Clain — s'au impus ele opiniei publice din Transilvania.

(Alex. Lapedatu, Istoriografia română ardeleană, București 1923, p. 8-9, publ. Acad. Rom.)

Tăria noastră. De 9 ani luptăm pentru existență. Nu am avut o singură clipă de șovăire, de teamă. Am avut, în schimb, multe bucurii.

Tăria sufletului unit, rezistența dărză, pe care credincioșii noștri au pus-o în fața uneltirilor dușmane, au fost marea noastră mângâiere.

Și acum, în clipe grele, primim o veste de bucurie. Preotul nostru din Chejani ne scrie cu data 28 Februarie c.:

„Vă aduc cu multă bucurie la cunoștință, că credincioșii, cari trecuseră acum 2 ani la ortodocși, ieri s'au reîntors, cu excepția alor 7-8 familii. Acestea încă vor reveni. Dumnezeu mi-a ajutat să duc la învingere desăvârșită biserica noastră. — Laudă aduc lui Dumnezeu.”

Astfel s'a încheiat deci și această ispravă de rupere a peceților. Din pecețile rupte nu l-a mai rămas Sibiului nici atâta ceară, cât să-și sigileze actul de înfrângere.

Iată tăria noastră: sufletul tare al credincioșilor! El va rezista biruitor și avalanșei de paragrafi ai dlui Lapedatu. Nici nu teama ne face să luptăm, ci dragostea de neam.

Pacea și liniștea lui sunt primejduite.

Punctul arhimedic

Articolul 45 este răstignirea dreptății, codificarea absurdului juridic, legiferarea proselitismului de stat și provocarea directă a războiului confesional

»Difficile est satiram non scribere.«
Horatius.

Dacă „Regimul cultelor” nu ar trata probleme atât de serioase și grele în urmări, singurul ton potrivit pentru discutarea proiectului actual ar fi acel al ironiei și ridiculizării. Prea seamănă a cucoaană bătrână care nu reușește să-și ascundă, în farduri violente și rochie scurtă, păcatele tinerețelor și istovirea bătrâneții.

Căci nănașii din Sibiu au botezat cu duh neaș ortodox pe fătul domnului Lapedatu. Ei aveau o țință precisă: să distrugă vigoarea noastră tină, pentru că bătrâneța lor, sprijinită în paragrafi, să nu mai bată la ochi. Dar asta trebuia ascunsă în vorbe sulemenite, în fard de principii nevinovate.

Nu a reușit. Fardul întrebuințat e prea strident. Prea se palmuiește în față dreptatea și se sfidează legile; sunt prea strigătoare contradicțiunile și lipsa de logică juridică! Ghiarale mâței din Sibiu sunt prea lungi, decât să nu se vadă de departe din sacul dlui Lapedatu și a ucenicului său Matei. Nu-i mirare, deci — și aici începe comicul tragediei! —, că războinicii, înșelați în nădejdi, încep să-l atace pe cel care, din lipsă de istețime, îi face să piardă procesul.

Ajung două pilde pentru justificarea acestor constatări. Ele vor arăta, că proiectul Regimului cultelor este codificarea proselitismului de stat și începutul persecuțiunii oficiale la adresa bisericii noastre.

Sunt articolele 9 și 45

Art. 9. Personalitatea juridică a bisericii

Art. 9. recunoaște personalitate juridică părților constitutive ale bisericii: parohii, protopopiate, episcopii etc. nu însă și cultelor ca atare.

Admirați logica juridică: mâna, piciorul, ochiul etc. sunt subiecte de drepturi; dar la nici un caz omul compus din ele!

Alta e, firește, logica pentru biserica ortodoxă. Art. 27 din „Legea pentru organizarea Bisericii ortodoxe” asigură personalitate juridică și pentru „Biserica întreagă ca atare”. Dreptate „dominantă”!

Constituțiunea țării, în art. 22, vorbește limpede de culte, cărora le garantează toate drepturile și le pune în vedere reglementarea raporturilor față de Stat; de părțile constitutive ale lor nu pomenește.

Toate legiuirile de până acum au recunoscut personalitatea juridică a cultului nostru ca atare, fără discuțiune. Constituțiunea așa ne-a aflat și ne-a recunoscut. În Concordatul cu Sf. Scaun Apostolic, art. IX. „Statul recunoaște Bisericii catolice... personalitate juridică în conformitate cu dreptul comun al țării”.

De altfel întreaga economie a proiectului însuși pledează pentru adevărata concepție juridică. El vorbește de culte istorice și recu-

noscute, le reglementează raporturile, le dă și celor nou recunoscute capacitate juridică (art. 21). Contradicția e isbitoare, mai ales dacă punem față în față art. 9 cu 35, care spune: „Averea cultelor dispărute devine de drept Statului”. — Așadar în țară sunt culte recunoscute, subiecte de drepturi, proprietare de averi fără personalitate juridică! Or, dreptul nu cunoaște decât două categorii de subiecte: persoane fizice și morale. Cultele recunoscute sunt persoane fizice?

Iată la ce absurd ajungi, când legiferezi „protecțiunea cea deopotrivă” a Constituției, după cumpăna „dominanței” și proselitismului!

Art. 45. Averile bisericesti.

Șampionul adevărat al acrobației proselitelice este, fără îndoială, între toți frații săi atleți de calibru mai mic întru acelaș proselitism, celebrul art. 45. A făcut până acum atâta gimnastică, încât elasticitatea lui nu are margini. Îs'au frânt toate oasele și nu a mai rămas din el decât o massă amorfă de vorbe fără spinare juridică.

1. Situația până acum

o reglementează art. 7 din legea XX 1848:

„În cazuri de treceri dela confesiunea greco-catolică la cea greco-orientală și invers, averea bisericască rămâne în posesiunea credincioșilor confesiunii vechi...” (La fel, în general, art. 34. legea XLIII. 1895 și altele).

Legea se întemeiază, evident, pe principiul de drept, că averea bisericască nu e a credincioșilor, ci a cultului și nici un fiu rătăcit, părăsind biserica-mamă, nu-și poate cere partea de avere, fiindcă nu i-se cuvine nimic.

Această concepție stăpânește, de altfel, în drepturile tuturor popoarelor civilizate, fără excepțiune.

Dreptul canonic creștin în întregime stă pe acest punct de vedere. — Cel catolic, fără discuțiune. Dar și cel orient-ortodox. De ajuns să amintim părerea celui mai mare canonist al bisericii răsăritene din vremile nouă: Nicodem Milaș:

„După dreptul canonic al bisericii orientale comunitatea bisericască nu poate fi subiectul proprietății bisericesti...” (Dreptul bisericesc oriental. București, 1915. pg. 425).

Mitropolitul Andrei baron de Șaguna, ortodoxia căruia credem că este incontestabilă, în al său „Compendiu de drept canonic” (Sibiu, 1913) pg. 192:

„Canoanele învață, că averile bisericesti sunt proprietăți ale religiei, ai cărei creștini le-au fondat acele spre scopuri religioase și filantropice...” și se provoacă la canonul 38 și 41 apostolesc pentru a dovedi, că episcopul are putere peste averea bisericască.

E singura soluție dreaptă, logică, compatibilă cu natura bisericii. Creștinul oricărui confesiuni nu intră în cultul respectiv cu o cvotă-parte de capital. Toată averea bisericască, ori de ce proveniență, chiar cea din contribuțiunile credincioșilor actuali, este un mijloc necesar existenței cultului și îi îngăduie să dea credincioșilor săi bunurile sufletești pe cari ei le caută. În consecință: do ut des! Dar cece ai dat, și ți-s'a plătit în alte valori, nu mai e al tău! — Fiecare credincios e liber să aparțină unui cult, ori altuia. Câtă vreme este însă membrul unei confesiuni, el este supus legilor ei și când calitatea lui de membru încetează, nu-și poate pretinde alte drepturi

decât cele prevăzute în legile bisericești, cărora el de bunăvoie li-s'a supus. Dar canoanele nici unui cult nu dau drept transfugilor la părți din averea bisericească.

Dacă bisericii i-se recunoaște personalitatea juridică, altă deslegare e cu neputință. Căci este însași noțiunea personalității juridice de-a fi subiect de drept deosebit de membri variabili, pe cari îi are la un moment dat. Chiar și când încetează legal o persoană juridică, averea ei nu se împarte între membri întâmplători, ci urmează destinațiunea prevăzută în legile și statutele cari au normat viața ei. Fiind vorba de biserică — chiar dacă stăm pe temeiul teoriei instituțiilor și socotim ca subiect al averii bisericești singuraticile instituțiuni juridice în stăpânirea cărora se află —, averea este a diferitelor persoane morale din sinul ei; iar la desființarea acestora urmează destinațiunea prevăzută în canoane: revine persoanei juridice bisericești superioare, în definitiv bisericii înseși.

Ca toate soluțiunile drepte, dispozițiile astăzi în vigoare au împăcat pe toată lumea. Au fost mulțumiți ortodocșii. Niciodată nu au cerut să se schimbe. Dimpotrivă. Chiar avocatul de pe vremuri al Consistorului din Sibiu, Dr. Preda, a declarat, că e singura lege din Corpus iuris care îi ocrotește și pe ortodocși. — Nu am protestat împotriva ei nici noi, uniții. După aducerea legii, foarte multe comune ortodoxe au îmbrățișat unirea, mai ales în Banat. Niciodată nu ni-a venit în minte să reclamăm împărțirea averii, care a rămas în întregime cultului vechiu.

Adevărata libertate de conștiință numai cu această soluție există. Căci la îmbrățișarea unei religii nu-i iertat să se mestece patimile cari se aprind inevitabil în jurul averii.

Față de situația clară de până acum

Proiectul prevede

o răsturnare din temelii nu numai a legii, ci a dreptății și a păcii.

Intenția criminală, proselitistă, cearcă să se ascundă în jonglerii stilare, în negura vorbelor fără precisiune. Iată câteva strâmbături ridicole:

„In cas de treceri colective dela un cult la altul...” Cari treceri se zic colective? Art. 42—43 cunosc numai treceri individuale.

„... de natură a modifica esențial structura unei comunități bisericești...” Cine e competent să judece „structura esențială” a unei comunități religioase? Și la care grad de treceri începe această modificare esențială? Va hotărî, probabil, bunul plac al organelor de stat. Am înțeles!

„... Statul va acorda la cerere părții rămasă fără biserică și casă parohială... ajutoarele necesare...” Care parte „rămâne” fără biserică? S'ar părea că cei trecuți au privilegiul de a duce cu sine biserică și casa, iar cei statornici „rămân” fără ele. — Statul e obligat să dea ajutoarele cerute, ori după cum va afla ministrul de bine? Cât de mari vor fi aceste „ajutoare necesare?” — În acest caz, ce se întâmplă cu restul averii parohiale, se împarte ori nu?

„Când însă cei interesați nu ar voi să solicite acest ajutor, ci ar reclama împărțirea averilor bisericești de orice natură a comunității lor, se vor adresa în acest scop justiției...”

În sfârșit, oricât s'a silit să încunjure o declarație deschisă, cum a fost în proiectele anterioare, totuși proiectul e nevoit să dea pe față

Principiul fundamental

după care judecă soarta averii bisericești. Averea este a „comunității credincioșilor”, cari

la nevoie o pot împărți, în fața justiției civile, fără ca autoritatea bisericească superioară să aibă vre-un cuvânt de spus la acest târg. Deci: averea bisericească ar fi o proprietate în indiviziune a credincioșilor, cari acum alcătuiesc comunitatea religioasă!

O întorsătură într'adevăr senzațională! Cu o trăsătură de condei dl Lapedatu:

a) face praf întreg dreptul canonic, atât cel catolic, cât și cel ortodox.

b) Inventează o normă de drept cu totul nouă, necunoscută dreptului tuturor statelor civilizate.

c) Calcă spiritul constituțiunii, care asigură cultelor, nu credincioșilor întâmplători, actuali, fluctuanți, dreptul de-a avea proprietăți pentru scopuri religioase (Art. 17 și 22).

d) Trece în goană senină peste angajamentele solemne luate de Stat față de Sfântul Scaun al Romei în Concordatul care în art. IX. garantează „Bisericii catolice” deplina proprietate a bunurilor de orice natură. Subiectul imediat al drepturilor de proprietate sunt singuraticile persoane morale din sinul bisericii, atâta vreme cât au ființă „legală și canonică”. Deci: până nu se desființează canonic — nu prin pierderea unor credincioși — averea este a lor, nu a credincioșilor. Iar în cazul desființării canonice, dreptul prevede ce să se facă cu averea: „trece în proprietatea persoanei morale bisericești imediat superioare” (Canon 1501 din „Codex iuris canonici”).

e) Principiul domnului Lapedatu este în flagrantă contradicție cu Legea persoanelor juridice, care în articolul 50 dispune:

„Asociații cari se retrag nu au nici un drept asupra avutului social”.

Or, proiectul, în art. 9, recunoaște părțile constitutive ale cultelor de persoane juridice și totuși în art. 45 admite membrilor ieșiți din cadrul acestor comunități dreptul de a-și cere partea de avere.

f) În sfârșit d. Lapedatu reușește să-și zdrobească, cu această dispoziție, și propriul proiect, care în întregimea lui, ca economie generală, e clădit pe concepția direct opusă articolului 45.

Articolul 45 tratează averea comunității bisericești ca proprietate în indiviziune. Altfel e imposibil să dispună împărțirea ei prin justiție. — De altă parte însă, nu poate aplica acest principiu consecvent. Logic ar fi, ca nu numai la treceri colective, ci și la cele individuale, fiecare să aibă drept a reclama în justiție partea sa de avere. Căci numărul mai mic ori mai mare nu schimbă calitatea îndreptățirii. Totuși nu are curajul să tragă această concluzie absurdă. — Mai mult: nici la treceri colective nu pot face, cei trecuți, ce vreau ei, cu partea de avere dată de justiție ei, se pare, ea constituie proprietatea unei noi persoane juridice. Dar dacă averea e a celor trecuți, de ce nu o pot întrebuița după plac? Dacă nu e a lor, atunci a cui este? Un subiect trebuie să aibă! Nu poate fi decât a persoanei juridice căreia a aparținut. Atunci, cu ce drept o iau câțiva singuratici să o doneze unei alte persoane iuridice încă inexistente?

Art. 44 al proiectului obligă pe cel care părăsește un cult să suporte toate sarcinile materiale până la sfârșitul anului; în directă contrazicere cu art. 45 care unor fericiți le dă drept să ducă o parte din averel

În general: proiectul admite ca persoane juridice numai acele instituțiuni bisericești cari, și până când, au ființă canonică. Membri cari se desfac nu pot avea deci alte pretențiuni față de cult, decât cele asigurate în statutele cultului respectiv. Iar acestea nu dau premiu celor răătăciți. — Chiar în caz de desființare canonică, averea rămâne cultului, nu

se împarte între eventualii membri. De aceea și proiectul în art. 35 prevede ce să se întâmple cu averea unui cult dispărut, nu însă cu aceea a unei persoane morale desființate. Semn că aceasta, în chip firesc, revine cultului.

Dar în afară de aceste vădite anomalii de drept, cari nu pot ascunde tendința de proselitism, proiectul este

O primejdie națională.

El răsplătește pe transfugii confesionali cu avere străină, destinată unui scop înalt. — Este deadreptul un indemn la schimbarea religiei și începerea proselitismului, punând în vedere elementelor veșnic turbulente, că le zidește biserici pe banii țării. De ce acest premiu al trădării? Sunt mii de școale și biserici pentru cari țara nu are bani, de ce să aibă pentru frânturile de transfugi turbulenți?

Proiectul lasă în seama justiției diferendele de averi, fără să spună normele de-a judeca. Așa se vede, că cei interesați sunt siguri de sprijinul instanțelor judecătorești! — Dar asta înseamnă începutul persecuțiunii religioase oficiale împotriva noastră și, în aceeași vreme, a războiului confesional, ale cărui urmări nimeni nu le poate prevedea.

Roluri inversate

Biserica românească a fost în trecut prigonită de Unguri și de guberniile împărătești, iar astăzi condamnată la moarte de ortodoxia românească

— Un amănunt istoric inedit —

Cităm din manuscriptul, păstrat în arhivele Bibliotecii centrale dela Blaj, cu titlul: „O serioasă căutare în trecutul și viitorul Națiunii Române din punctul de vedere al Religiei sale, întreprinsă la anul 1851 prin A. S. S.” (Alexandru Șterca Șuluțiu):

„Episcopul ne-unit Moga (ales și întărit la 1810 — nota Red.), ca Român bun, văzând câtă stricăciune aduce neunirea la toată Națiunea Română din Ardeal, și-au tras seamă cu sine însuși, și mai necomunicându-și cugetul său cu nime, s'au dus oblu la fostul atuncz faimosul, dar de Români uritorul guvernator Bánfi Georgiu, și lui, fiind catolic, cu toată încrederea i-au descoperit voia de-a trece în S. Unire, rugându-se de sfat bun și de părtinire.

Însă s'au înșelat foarte bietul și bun Episcop român în nădejdea sa, că guvernatorul Bánfi, din cauză politică și antipatie națională temându-se, că preponderanța numărului Românilor din Ardeal, prin S. Unire cu Scaunul Romei, va ieși la emancipare și vor eluata deregătorii cu paguba — cum credeau Moga și ghiații — a națiunilor celorlalte, a înfricoșat foarte pe Eppul Moga cu cuvânt dela aceluget, zicându-i, că cu aceea faptă va să te bure liniștea țării, să se primejduiască pacea publică a Monarhiei; i-au spus oblu și i-au intimat, că despre aceasta adânc să tacă nimănui să nu mai descopere nimica, că i-a nu va asculta, la cea mai mică mișcare, îl va socoti și trata ca pe un tulburător de pace și liniștea țării.

Așa bunul român, Eppul neunit Moga fu silit, cugetul acest bun, mai încolo nimănui descoperindu-l, a-l duce cu sine în mormânt.

Celce mie aceste mi-au descoperit, și excuzat pentru fapta asta pe guvernatorul Bánfi, altă cauză politică, zicând, că de vreme ce guvernatorul acesta — ce iară nu-i la toată mult taină — îl-au ispitit guvernul rusesc, că Austria de Napoleon era prea strămtoratu trebile sta acolo, că Rușii încă să se împreie cu Frâncii asupra Austriei ca să capete puțin il trăgea pe partea sa. Guvernatorul au sătit Unirea Românilor cu Eppul Moga a furat

Basmul cu „reparația istorică“

Singurul „temeiu“ apreciabil al ortodoxiei încă se prăbușește în fața istoriei —

Ca o motivare, cu titlu istoric, a drep-
tului pe care l-ar avea ortodoxia la averile bi-
sericii noastre, pentru răpirea cărora urea să
câștige un temeiu „legal“ în proiectul dlui
Lapedatu, se invoacă mai nou — chiar și din
partea unor oameni serioși ca d. Nae Ionescu
(„Cuvântul“ de la 18 Februarie, în articolul
„Protestul Blajului“) — așa numita „reparație
istorică“.

Sub aceasta este a se înțelege, că tot ce
are biserica noastră, ca bunuri materiale, cum
sunt edificiile, pământurile și alte averi imo-
bile, le-ar fi luat, la timpul său, cu ocaziunea
unirii dela 1700, ori și mai târziu, dela bise-
rica ortodoxă și că, în urmare, această bise-
rică nu face nici o crimă dacă se gândește azi
la recâștigarea acestor averi, tot pe calea unui
proces de trecere, cu roluri azi inversate: a
credincioșilor noștri uniți la ortodoxia „marei
majorități a Românilor“. Ceeace, la timpul
său, a trecut dela ortodoxie la biserica unită,
urmează să revină acum, în baza unui ade-
vărat drept istoric, ortodoxiei despoiate atunci
de averile sale.

Privită superficial, chestiunea are o apa-
rență de dreptate și dacă nu ar fi a se lua
în considerare, că împrejurările de azi la nici
un caz nu pot fi puse, sub nici un raport,
alături de cele de acum două sute ani și mai
bine, s'ar putea crede că în adevăr pretențiile
ortodoxiei „militante și agresive“ dela Sibiu
pot găsi o „îndreptățire“ în cartea trecutului.

În realitate însă nu este așa. Privind
chestiunea mea de aproape și luminând taini-
țele ei cu făclia istoriei nepărtinitoare, va
trebui să constate anume oricine, că averile
pe cari le are azi biserica noastră nu au ori-
ginea, care s'ar putea invoca drept temeiu la
aceste revendicări istorice. Averile pe cari le
are biserica noastră — și cari numai în fan-
tazia bolnavă a cutărui agramat (ne gândim
la directorul „Națiunii vomitante“) pot lua
proporții de miliarde — sunt de o dată de
după actul unirii și astfel e lămurit pentru
oricine, că și le-a câștigat singură, augmen-
tându-le prin abnegația și jertfele mari, adese
cu adevărat clasice, ale celor ce „și-au tras dela
gură“, pentru ca tot prisosul să-l verse, fără
nici o precupețire, în fondurile menite trezirii
și întreținerii conștiinței naționale a neamului.

Ce spun dietele ardeleni

Se știe de toți, că deodată cu pătrunde-
rea protestantismului în Transilvania s'a în-
teput o goană nebună în contra a tot ce nu
era protestant, adică luteran, ori calvin. Prin-
cipii ardeleni, calvini fanatici, urmau deviza
„cuius regio, illius et religio“ și dieta dela
Sibiu din 30 Noemvrie 1566 în art. 36 de-
cretează exterminarea tuturor bisericilor ne-
luterane și ne-calvine, iar cea din Turda dela
1568, în art. 13 impune cu forța calvinismul.
Dieta din Mediaș dela 1588 art. 13 spune
iar, că episcopilor români nu le este permis
să facă vizitație canonică pe moșia nimănu,
ar cea din Alba-Iulia din Septemvrie 1590
interzice cu totul religia romano-catolică. Pu-

tem să ne închipuim deci, ce soartă a putut
avea pe aceste vremuri religia Românilor
iobagi!

Adevărat, că sub Mihai Viteazul, dieta din
Alba-Iulia dela 20 Iulie 1600, la pofta Măriei
Sale, scutește pe popii românești de iobăgie;
dar îndată după căderea lui Mihai, dieta din
Lécsfalva din Octomvrie 1600, spune că nici
un popă românesc din principatele române să
nu mai poată intra niciodată în țară, iar art.
5 al dietei din Alba-Iulia dela 1642 statu-
iază că episcopii români sunt opriți, sub pe-
deapsa degradării, de-a hirotoni pe fiii de iob-
bagi; iar dacă ar fi hirotonit vre-unul, să-l
degradeze și să-l restituie proprietarului.

Dacă atâtea greutateți se făceau clerului,
este aproape de neînchipuit că biserica româ-
nească în acele vremuri ar fi putut avea vre-o
proprietate în timpul acela. Prin ce lege se
garanta dreptul ei de proprietate, și cine o
asigura în contra domnilor calvini și luterani,
lacomi și hrăpareți? Și dacă Românii nu erau
națiune politică și nici religioasă receptă, pu-
teau ei oare să aibă drepturi și proprietăți ca
atare?

Cuvântul diplomelor

Sub presiunea magnaților calvini, Românii
cari aveau ce apăra, se apărau trecând la cal-
vinism, poporul însă care n'avea decât brațele
de muncă și sufletul pentru a se întrista, nu
putea să facă nici aceasta, deoarece el îi era
domnului de folos ca vită de înjugat, iar acela
nu voia să aibă nici aceeași credință cu el.
De altfel, cât de mult urau calvinii religia
Românilor, se poate vedea din diplomele prin-
cipilor Ardealului. Astfel într-o diplomă alui
Sigismund Rákoczi, dată din Beiuș la 15 Ian-
uarie 1608, laudă pe popa Mihail din Voivode-
ni care s'a abătut dela erezurile grecilor
și a primit credința ortodoxă (calvină). Tot
aceasta se poate vedea din istoria lui Petru
Bod, care aducând un articol al dietei ținută
sub Cristofor Báthori la 26 Aprilie 1577, zice
despre Români, că mulți dintre ei au părăsit
mărturisirea grecească și au trecut la cal-
vinism (P. Bod, Brevis Valachorum historia
1764, manuscris aflat în Biblioteca arhidie-
cezană din Blaj).

Cum s'ar putea deci presupune, că bise-
rica românească atât de urgisită, să aibă averi
și proprietăți, mai cu seamă că Gheorghe
Rákoczi I în diploma dată din Alba-Iulia la
18 Octomvrie 1643 pune episcopului Simion
Ștefan condițiunea să exterminese credința
bisericii răsăritene din Transilvania, iar în
locul ei să introducă pe cea „helvetică-calvi-
niană“ (Barițiu, Pagini alese vol. I. p. 139).

Averile de pe timpul unirii

Biserica română n'avea nici proprie-
tate și nici drept de existență, și aceasta a
mers așa până la unire, de oarece știm că și
Atanasie Anghel, după ce a fost hirotonit de
cătră simoniacul mitropolit Teodosie al Ungro-
Vlahiei, în schimbul unei sume de 200 galbini
în mână și 80 taleri leonini în promisiune din
partea calvinilor Bethlen, Nálaczi și Keresztési,

Concluziile din aceste amănunte sunt
limpezi! Biserica românească unită, urită
și prigonită în trecut de Unguri (chiar ca-
tolici fiind, ca Bánfi) și de „Guberniile“
impărătești, astăzi este condamnată peirii
în însași țara și neamul, pentru care această
biserica a fost o binecuvântare!

la 24 Noemvrie 1698 a făcut jurământ de fide-
litate superintendentului calvinesc, care pe
atunci se întitula: Erdélyi református magyar
és oláh püspök“ (episcop reformat al Unguri-
lor și al Românilor din Ardeal). Reiese acea-
sta și din faptul, că bisericuțele de lemn ale
Românilor erau edificate de iobagi pe moșiile
domnilor, cărora le muceau pământurile și
tot ei își plăteau și pe popa.

Episcopul Teofil, în sinodul convocat în
cauza unirii la 1697, în condiția a patra cere
ca episcopului Românilor să i-se asigure sub-
sistența cuvenită. Va se zică, nici episcopul
nu avea subsistență asigurată. Iar în decretul
din 21 Martie al aceluiași an, în cererea primă
cătră împăratul cere ca preoții și călugării
de rit grecesc să aibă aceleași drepturi și
privilegii ca și rom. catolicii, unitarii, lute-
ranii și calvinii. În cererea a doua cere ca
în fiecare sat să se facă lângă biserică și
casa parohială. La aceste cereri însă dieta
din Alba-Iulia, din Martie 1701, în punct 3
a protestat zicând, că să se întrebe oricine cu
conștiință curată, ce folos au adus țării popii
românești (Barițiu, op. c. pp. 169, 209).

Prin urmare, chiar și la 1701, nici preoții
românești n'aveau mijloace de subsistență
necum să aibă bisericile românești averi. Pă-
mânturile bisericesti, așa numitele porțiuni
canonice, sunt de mai târziu, adică de după
unire.

La 23 Decemvrie 1715, împăratul Carol
al VI-lea face pentru episcopia unită o funda-
țiune de 3000 floreni, înzestrându-o deodată și
cu domeniile dela Sâmbăta de jos și dela
Gherla, iar Samoilă Micu ne spune, că pe
vremea lui Ioan Giurgiu-Pataki (1715—1727)
preoții neavând „subsistențe“ erau siliți a
călători să-și câștige hrana.

Abia prin rescriptul împărătesei Maria
Teresia, din 9 Septemvrie 1743, se asigură
întru câțva mijloace de subsistență pentru
preoții bisericii unite: porțiuni canonice, con-
tribuții și taxe ștolare, și tot așa s'a format
patrimoniul bisericii unite și mai târziu, adică
din donațiuni.

Astfel se prezintă temeiuul faimoasei „re-
parații istorice“, invocate din partea ortodoxiei.

Câteva documente

Ce aveau Românii din Transilvania, chiar și
la 64 ani dela Unire

Din Protocolul de vizitație canonică ale Epp.
Petru Pavel Aaron, în părțile nordice ale Ar-
dealului, anul 1764. »Eparhia Udvorheiului«.

Criaca. P[reot] Danil.

Besereca bună, dar acoperită cu paie.
Potirul spart pe fund, lipit cu ceară. Cărțile
odăjdiiile au fost în Brebi, că popa ține și a-
colo popor. S. Cuminecătura s'au aflat într'o
raclă de scoartă de mestiacăn. S. Mir nu s'au
aflat. Dupe aceasta s'au aflat beserica încinsă
cu lumină de ceară și întrebându-i pintruce au
făcut aceea, spuseră că încă din vremea ciumii
au fost făcut, ca să nu-i lovască ciuma, și zice,
că cum au făcut, nice nu i-au lovit ciuma.
Popii dau taxă câte un pocroț (pătură, țol),
și 3 husoși de dijmă.

Prodănești. P. Simion. Big[amus] sed re-
liquit.

Besereca bună, cu paie acoperită, odăjdii,
potir și altele de lipsă, bune. Țințirimuri nu
pre era, pintruce zice, că li-i voie, să porniască
și să șindilească besereca și tot le-ar căuta a
le strica. S. Mir nu s'au aflat. Popii dau taxă
ca și în Criaca.

Alui Ortelecan Gavril din Prodănești fu-
gindu-i muierea cu Nemții, au fost fugită 12
ani și el s'au însurat, și ea venind acasă s'au
măritat și șede în sat cu Lucaci Onu. Și pe

provocațiune la iritațiunea Rusiei mai mare
supra Austriei și la o soluțiune a relațiilor
rietinești, ce până aci au fost între Austria și
Rusia. Și de aceea s'au opus la Unirea Ro-
mânilor ca catolic. Însă aceasta el a făcut-o
numai din cauza sus expusă și din ură și in-
vidie națională“ (fila 28 și 29).

aceștia i-au cununat un popă ce-au fost zezând la mănăstirea Turbuții (?). Deacolo s'au dus în Treznea.

b: Blidar Giorgie, ficiorul lui Onu, au luat o muiere, dar nu știe unde să-i fie bărbatul.

g: Blidar Găvril iarăș îi zmintit [cu zmântă, afară de lege] dar nu se știe el, ori ea, muierea, au bărbatul. (Se mai înșiră câteva cazuri asemenea, din „Eparhia Miluanului“).

Ciglean. P. Alexă. P. Costan big[amus] sed reliquit.

Besereca prea slabă, cu paie acoperită, din lontru negrijită. Potirul din cop de lemn, pocrovețele prea proaste. S. Cuminecătura s'au aflat acasă. Mir n'au fost. Antimis de cele scris, fără moaște. Cu un cuvânt, nemica cu treabă bună.

nb. Pe Popa Costan l-au cununat Popa Simion din Prodănești acum de vr'o 2 ani.

Preoții dau taxă un pocroș și 3 husoși de dijmă.

Poptelec. P. Lup.

Besereca bună și tot cinul, precum se cuvine, foarte bun.

Firminiș. P. Mihaiu, invalidus.

Besereca prea slabă, cu paie acoperită. Mai [aproape] descoperită, cât și acum de umătul acesta și în beserecă pe multe locuri picote, mai ales tocma și pe S. Pristol. Și Pristolul prea jos, nice stă la mijlocul Oltarului, ce într'o parte. S. Cuminecătura au fost acasă. Cărți prea puține, numai un Ohtoiu scris cu mâna. Și s'au oprit besereca.

Mirșid. P. Ion.

Besereca cu paie, dară prea rău acoperită și din lontru negrijită. În tindă ninsese. Antimis fără moaște. Procovețe toate roase de șoareci, care s'au și luat.

Popa dă taxă lui Veșeleni Iștvan un pocroș și 3 husoși de dijmă.

Țigani. P. Ilie, șade în Firminiș. Invalidus.

Beserecă slabă, fără ceriu, numai ca o casă, cu paie acoperită, încă rău. Mirul și cărțile spusără că-s la Popa.

Badon. P. Andreiu.

Besereca nu-i. În casa preotului se face ruga norodului sau poporenilor. S. Cuminecătura, nefiind beserecă, s'au aflat în ladă bine stând, dară s'au aflat o pană de găină în raclă și era lipită de dânsa.

(Fragment, luat la întâmplare, din manuscrisul păstrat în arhivele Bibliotecii Centrale).

Vasile Hoza

Magazin de ornate bisericești. Vesminte din cele mai bune ștofe.

Prapori de mătase din Damasc. Candelabre din bronz aurite de 6 până la 24 lumini. Potire cadelnițe, picside, epitrafire.

Fabrică de clopote

Turnătorie de fontă și metal. La comandă fabrică clopote orice mărime din cel mai bun material cu garanție de 50 ani și se află în depozit dela 10—500 kgr.

Prețurile cele mai solide.

Vasile Hoza

Sibiu, Piața Prințul Carol Nr. 6.

(97) 35-?

Nr. 102--1928

Edict

Ana Ghira născută Crăciun, soția lui Simion Ghira foastă locuitoare în comuna Lăscud, a cărei domiciliu azi e necunoscută, e provocată ca în termen de un an și o zi, dela a doua publicare a acestui edict să se prezenteze înaintea subscrisului Oficiu protopopesc, ca for delegat de Instanță, pentru pertractarea acțiunii de divorț ridicată contra dânsai de către soțul său. La caz contrar cauza se va pertracta în absență.

Oficiul protopopesc gr-catolic
Iernut, 28 Februarie 1928.

Alexandru Papiu
protopop

Antoniu Zeiler

pictor academic

execută

ICONOSTASE

și orice altă pictură
pentru bisericile românești

Atelier fondat în 1903

BLA] județul Târnava-mică

GRATIS

Trimitcatalogul despre **Vite de vie altoite** care cuprind de prețurile cele mai ieftine și sfaturile neresplătibile pentru fiecare viticultor. În interesul propriu DV. nu procurați vite de vie sau vite altoite până când nu cetiți călauza mea de viticultor.

Adresa I. SZÜCS pepinerie 2
13--16 [160]
Diosig, jud. Bihor.

Se caută agenți pe lângă provizie mare.

MOTTO:

Cumpărarea unui pian este
o chestiune de încredere

Cea mai mare garanție pentru
aceasta este eminentul renume
al firmei

I. TRISKA

existență de 58 ani

ca singurul și cel mai mare
magazin de specialitate în Ardeal. --
Reprezentanța generală a marcei
mondiale:

FÖRSTER

PIANE

Se pot cumpăra și pe lângă
condițiuni de plată în rate
mai lungi

CLUJ, Strada Șaguna Nr. 14. Telefon: 4-19.

Pășune

De primăvară, vară și toamnă pe
tru 4000—5000 oi se află în județ
Hunedoara, comuna Câmpu lui Ne
p. u. Lupeni.

Informații se pot cere dela preo
V. Berinde și soții din Câmpu lui Ne
(444) 2-3

Vreți să faceți afaceri bune?

Folosii-vă de serviciile ce vi-le oferă

Anuarul României

pentru Comerț, Industrie, Meserii și Agricultură

Ediția III-a pe 1928

Apărut în editura RUDOLF MOSSE S. A.

Un volum de cca. 3000 pagini, cuprinzând peste 1 000,000 adrese din cele
vre-o 15.000 orașe și sate ale României.

Date statistice, 3 indicatoare de localități, indicatorul branșelor în șase
limbi, ministere, consulat, etc. etc.

Prețul unui volum: Lei 3.000 franco. Comenzile se execută imediat și se
pot face la Editură: RUDOLF MOSSE, SOC. ANON. CALEA VICTORIEI 31, ca și
la reprezentanțele din Arad, Brașov Cluj, Oradea și Timișoara.

Din nici o bancă, nici o fabrică, nici o casă comercială serioasă, nu trebuie
să lipsească Anuarul României pe 1928, editura Rudolf Mosse.

NOTĂ. Redacția ANUARULI ROMÂNIEI apelează călduros la toți acei cari vor
cumpăra și consulta lucrarea, să-i comunice orice observațiuni vor crede utile pentru vii-
toarea ediție.